

บทที่ 2

แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการพิจารณาคดีลับหลังจำเลยในคดีอาญา

2.1 แนวคิดหลักนิติธรรม (Rule of Law)

หลักนิติธรรมเป็นหลักการพื้นฐานในประเทศอังกฤษ ซึ่งใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) คำว่า “หลักนิติธรรม” นั้น แปลมาจากคำในภาษาอังกฤษว่า “Rule of Law” ซึ่งพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 แปลว่า “หลักพื้นฐานแห่งกฎหมาย” นอกจากนี้ ยังมีผู้ให้คำแปลไว้หลากหลาย เช่น หลักการปกครองด้วยกฎหมาย กฎเกณฑ์ของกฎหมาย หรือหลักยุติธรรมตามกฎหมาย เป็นต้น แต่คำแปลที่เป็นที่นิยมและใช้กันอย่างแพร่หลายในสังคมไทยในปัจจุบันคือหลักนิติธรรม¹

จอห์น ล็อก ได้ให้คำนิยามหลักนิติธรรมในมุมมองด้านเศรษฐศาสตร์การเมืองว่า หลักนิติธรรม คือ หลักการสำหรับการคุ้มครองทรัพย์สินของเอกชนให้ปลอดภัยจากการล่วงละเมิดโดยอำนาจแห่งรัฐหรืออำนาจอื่น²

ธานินทร์ กรีวิเชียร ได้ให้ความหมายของคำว่า “หลักนิติธรรม” หมายถึง หลักการพื้นฐานแห่งกฎหมายที่สำคัญในระบบประชาธิปไตยที่เทิดทูลศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ และยอมรับนับถือสิทธิแห่งมนุษยชนทุกแห่งทุกมุม รัฐต้องให้ความอารักขาคุ้มครองมนุษยชนให้พ้นจากลัทธิตหาราชย์ หากมีข้อพิพาทใด ๆ เกิดขึ้น ไม่ว่าจะระหว่างรัฐกับเอกชนหรือระหว่างเอกชนกับเอกชน ศาลย่อมมีอำนาจอิสระในการตัดสินข้อพิพาทนั้น โดยเด็ดขาดและโดยยุติธรรมตามกฎหมายของบ้านเมืองที่ถูกต้องและเป็นธรรม³

¹ กำชัย จงจักรพันธ์. (2556). *หลักนิติธรรม ความหมาย สาระสำคัญ และผลของการฝ่าฝืน* (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.lrcet.go.th/th/?p=5716> [2560, พฤษภาคม 13].

² Locke, J. (1988). *The Second Treatise of Government*. UK: Cambridge University Press. pp. 350-353.

³ ธานินทร์ กรีวิเชียร. (2552). *หลักนิติธรรม (Rule of Law)*. กรุงเทพฯ: ชวนพิมพ์. หน้า 23.

ส่วน คำชี้ย จงจักรพันธ์ ให้คำนิยาม “หลักนิติธรรม” หมายถึง หลักพื้นฐานแห่งกฎหมาย ที่กฎหมายและกระบวนการยุติธรรมจะต้องไม่ฝ่าฝืน ขัดหรือแย้งต่อหลักนิติธรรม และหลักนิติธรรมนี้จะถูกล่วงละเมิดไม่ได้ ผลของการฝ่าฝืนหลักนิติธรรมคือใช้บังคับไม่ได้⁴

2.1.1 ความเป็นมาของหลักนิติธรรม

หลักนิติธรรมเป็นหลักการพื้นฐานในระบบกฎหมายอังกฤษซึ่งใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) ตั้งแต่ ค.ศ. 1215 ซึ่งพระเจ้าจอห์น (King John) กษัตริย์อังกฤษในเวลานั้น ได้ลงนามในเอกสารสำคัญที่ชื่อว่า Magna Carta เอกสารฉบับนี้เป็นพันธสัญญาที่กษัตริย์อังกฤษให้ไว้แก่บรรดาขุนนางของพระองค์ในการที่จะจำกัดอำนาจของพระองค์ลง อาจกล่าวได้ว่า Magna Carta เป็นก้าวสำคัญในประวัติศาสตร์การเมืองการปกครองของมนุษย์ที่จะนำไปสู่การปกครองโดยกฎหมายเป็นใหญ่ในเวลาต่อมา เนื่องจากเอกสารฉบับนี้เป็นเอกสารทางกฎหมายฉบับแรกที่ทำให้หลักการปกครองโดยกฎหมายได้รับการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรและการประกันสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลเป็นไปอย่างชัดเจน แม้ว่าการจำกัดอำนาจลงจนไม่มีอำนาจ แต่ในเวลานั้นอำนาจยังคงอยู่ที่กษัตริย์ กฎเกณฑ์ที่จำกัดอำนาจกษัตริย์ลงในเวลานั้นก็มีแต่ Magna Carta และหลักกฎหมาย Common Law อันเป็นกฎหมายประเพณีที่รับสืบทอดและพัฒนาโดยศาลเท่านั้น⁵ ต่อมาในปี ค.ศ. 1628 ในยุคสมัยของพระเจ้าชาร์ลที่ 1 แห่งอังกฤษ (Charles I of England) รัฐสภาได้ตราฎีกาสหสิทธิ (Petition of Rights) เพื่อปกป้องคุ้มครองกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินและเสรีภาพส่วนบุคคล โดยประกาศว่าผู้ปกครอง รัฐบาล ตลอดจนศาลต้องเคารพในสิทธิดังกล่าว ภายหลังจากได้มีการตราฎีกาสหสิทธิได้ 12 ปี ได้เกิดสงครามกลางเมืองขึ้นในอังกฤษ ตามมาด้วยการประหารชีวิตพระเจ้าชาร์ลที่ 1 สะท้อนให้เห็นว่าฎีกาสหสิทธิไม่ได้เป็นเพียงเอกสารที่กล่าวถึงความยินยอมในการเสวยราชย์เท่านั้น แต่ยังเพิ่มอำนาจให้แก่รัฐสภาเป็นอย่างมาก ซึ่งในเวลาต่อมาได้ออกเอกสารที่มีชื่อว่า “Habeas Corpus Act” เอกสารฉบับหลังนี้นับเป็นจุดเริ่มต้นของการประกันสิทธิของบุคคลในกระบวนการยุติธรรม เนื้อหาหลักของเอกสารฉบับนี้ คือ การให้สิทธิแก่บุคคลทุกคนที่ถูกจับกุมมีสิทธิที่จะฟ้องร้องปกป้องตนเองต่อศาล⁶

แนวความคิดที่ว่ามนุษย์ไม่ควรต้องถูกปกครองโดยมนุษย์แต่ควรจะต้องถูกปกครองโดยกฎหมายนั้น ปรากฏขึ้นอย่างชัดเจนเป็นครั้งแรกในศตวรรษที่ 17 ในหนังสือชื่อ “The Common

⁴ คำชี้ย จงจักรพันธ์. (2556). *หลักนิติธรรม ความหมาย สาระสำคัญ และผลของการฝ่าฝืน* (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.lrc.go.th/th/?p=5716> [2560, พฤษภาคม 13].

⁵ วรเจตน์ ภาศิริรัตน์. (2555). *หลักนิติรัฐและหลักนิติธรรม. จุลนิติ*, ปีที่ 9 ฉบับที่ 1. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. หน้า 57.

⁶ วรเจตน์ ภาศิริรัตน์. อ้างแล้ว. หน้า 58.

Wealth of Oceana (ค.ศ. 1656)” เป็นผลงานของเจมส์ ฮาร์ริงตัน (James Harrington 1611-1677) นักทฤษฎีการเมืองชาวอังกฤษ ซึ่งอธิบายว่ารัฐจะต้องปกครองโดยกฎหมายที่ทุกคนในสังคมร่วมกันทำขึ้นและไม่มีใครที่ถูกปกครองโดยผู้อื่น เว้นแต่โดยกฎหมายเพื่อประโยชน์อันร่วมกันเพื่อให้เป็นการปกครองโดยกฎหมายและมีใช้การปกครองโดยมนุษย์ ต่อมา จอห์น ล็อก (John Locke 1632-1704) นักปรัชญาชาวอังกฤษได้พัฒนาเป็นแนวคิดทางทฤษฎีของรัฐอิสระที่ปกครองโดยกฎหมายซึ่งกฎหมายจะเกิดจากความยินยอมร่วมกันของสมาชิกในสังคมเพื่อใช้เป็นมาตรฐานในการจำแนกสิ่งที่ถูกและผิดในการตัดสินข้อพิพาทต่าง ๆ และใช้เป็นหลักในการต่าง ๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนโดยผนวกเข้าเป็นกระแสเดียวกับเรื่องประชาธิปไตย (วิสิฐ ญาณภีร์, 2557, หน้า 14-15) แม้ว่าหลังจากสมัย จอห์น ล็อก จะได้มีการพูดถึงการปกครองโดยกฎหมาย (Rule of Law) กันต่อมาเสมอ จนกระทั่งหลักนิติธรรมได้รับการพัฒนาจนเป็นที่รู้จักแพร่หลายและเป็นที่ยอมรับไปทั่วโลก โดย เอ.วี. ไคซี (A.V. Dicey, 1835-1922) นักกฎหมายรัฐธรรมนูญชาวอังกฤษ ในหนังสือ “An Introduction to the Study of the Law of the Constitution (ค.ศ. 1885)”

2.1.2 สาระสำคัญของหลักนิติธรรม

เอ.วี. ไคซี (A.V. Dicey, 1959, p. 188) นักกฎหมายรัฐธรรมนูญชาวอังกฤษ ได้อธิบายถึงหลักการสำคัญของหลักนิติธรรมไว้ในหนังสือ “An Introduction to the Study of the Law of the Constitution (ค.ศ. 1885)” ว่าหลักนิติธรรมประกอบด้วยหลักการสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ 1) ไม่มีผู้ใดจะถูกลงโทษหรือถูกระงับให้เดือดร้อน ยกเว้นบุคคลนั้นได้กระทำละเมิดกฎหมายที่บัญญัติขึ้นโดยชอบธรรม 2) ไม่มีบุคคลใดอยู่เหนือกฎหมายและอยู่เหนือบุคคลอื่น ไม่ว่าบุคคลนั้นจะสถานะอย่างไร ทุกคนต้องอยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกันและได้รับการคุ้มครองเช่นเดียวกัน และ 3) รัฐธรรมนูญนั้นมีใช้ที่มาแห่งกฎหมาย หากแต่เป็นผลแห่งความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมาย กล่าวคือ การที่บุคคลมีสิทธิและเสรีภาพนั้นหาใช่เพราะรัฐธรรมนูญยอมรับไม่ หากแต่เพราะศาลยุติธรรมยอมรับบังคับให้

อย่างไรก็ตาม หลักนิติธรรมของ เอ.วี. ไคซี มีขอบเขตที่กว้างเกินไปจนไม่มีผู้ใดแน่ใจว่าหลักนิติธรรมคืออะไร⁷ ต่อมาจึงมีผู้พยายามให้ความหมายของหลักนิติธรรมไว้หลายท่าน เช่น ลอน แอล. ฟูลเลอร์⁸ นักปรัชญาด้านกฎหมายชาวอเมริกัน เห็นว่ากฎหมายที่จะทำให้หลักนิติธรรมปรากฏเป็นจริงได้นั้นต้องมีลักษณะสำคัญ คือ 1) กฎหมายต้องบังคับเป็นการทั่วไปกับทุกคน ไม่เว้นแม้แต่องค์กรและเจ้าหน้าที่ของรัฐ 2) กฎหมายจะต้องได้รับการประกาศใช้อย่างเปิดเผย 3)

⁷ วิสิฐ ญาณภีร์. (2557). *รายงานการวิจัย เรื่อง บริบทหลักนิติธรรมในต่างประเทศ*. ได้รับทุนสนับสนุนจากคณะกรรมการอิสระว่าด้วยการส่งเสริมหลักนิติธรรมแห่งชาติ สำนักปลัดกระทรวงยุติธรรม. หน้า 6

⁸ Lon L. Fuller. (1964). *The Morality of Law*. London: Yale University Press. pp. 273-275.

กฎหมายจะต้องได้รับการตรารื้อใหม่ให้ผลบังคับไปในอนาคต ไม่ใช่ตรารื้อเพื่อใช้บังคับย้อนหลังไป ในอดีต 4) กฎหมายจะต้องได้รับการตรารื้อโดยมีข้อความที่ชัดเจน เพื่อหลีกเลี่ยงมิให้เกิดการบังคับใช้ที่ไม่เป็นธรรม 5) กฎหมายจะต้องไม่มีข้อความที่ขัดแย้งกันเอง 6) กฎหมายจะต้องไม่เรียกร้องให้บุคคลปฏิบัติในสิ่งที่ไม่อาจเป็นไปได้ 7) กฎหมายต้องมีความมั่นคงและต้องเปิดโอกาสให้แก้ไขให้สอดคล้องกับสภาพของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปได้ 8) กฎหมายที่ได้รับการประกาศใช้แล้วจะต้องได้รับการบังคับให้สอดคล้องต้องกัน กล่าวคือต้องบังคับการให้เป็นไปตามเนื้อหาของกฎหมายที่ได้ประกาศใช้แล้วนั้น

นอกจากนี้ เรเชล ไคลน์เฟลด์ (Rachel Kleinfeld, Online, 2005) นักวิชาการด้านความมั่นคงแห่งชาติและสันติศึกษาชาวอเมริกัน ได้อธิบายว่าสังคมใดปกครองโดยหลักนิติธรรมหรือไม่ นั้น ให้พิจารณาจากองค์ประกอบ 5 ประการ ได้แก่ 1) สังคมนั้นต้องมีรัฐบาลที่ผูกพันโดยกฎหมาย 2) ประชาชนมีความเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมาย 3) สังคมนั้นมีความสงบเรียบร้อย 4) มีการใช้ระบบกระบวนการยุติธรรมที่เปิดเผยและมีประสิทธิภาพ 5) ต้องไม่มีการล่วงละเมิดสิทธิมนุษยชนโดยรัฐ

2.2 แนวคิดหลักสุกนิตีกระบวนการ (Due Process of Law) ในการพิจารณาคดีอาญา

แนวคิดของหลักสุกนิตีกระบวนการมีหลักอยู่ว่าการที่รัฐบาลจะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งที่มีผลกระทบต่อปัจเจกชนอย่างรุนแรงแล้ว รัฐบาลจะต้องจัดให้มีองค์ประกอบของกระบวนการที่เรียกว่า “สุกนิตีกระบวนการ” คือ จะต้องดำเนินการที่ถูกต้องตามกฎหมาย โดยมีผู้ให้ความหมายไว้หลายหลาย ดังนี้

ศาสตราจารย์ พอล เอ เฟรนด์ (Paul A. Freund) ให้ความเห็นไว้ว่าอำนาจของรัฐทุกอย่างจะมีกฎเกณฑ์ภายในของตนเอง และเรียกกฎนี้ว่า “นิตีกระบวนการ” (Due Process)

ศาสตราจารย์ โรเบิร์ต พี รีเดอร์ (Robert P. Reeder) เห็นว่าจำเป็นต้องนำหลักสุกนิตีกระบวนการนี้ไปใช้ในกฎหมายวิธีสบัญญัติและกฎหมายสารบัญญัติด้วย⁹

ศาสตราจารย์จิติ ดิงสกีทีย์ เรียกหลัก “Due Process of Law” ว่า “กฎของกฎหมาย” โดยให้ความเห็นไว้ว่า เป็นคำที่มีความหมายต่อระบบกฎหมายจารีตประเพณีมากและมีอิทธิพลต่อบัญญัติของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันของไทยเราด้วย เนื้อหาของสองคำนี้ได้กล่าวถึงสิทธิของปัจเจกชนประการใดที่เป็นการบั่นทอนทำลาย...เว้นแต่ด้วยคำตัดสินที่ชอบด้วยกฎหมายของบุคคลจากชั้นของบุคคลดังกล่าวตามกฎหมายของแผ่นดิน...”

⁹ กมลชัย รัตนสกววงศ์. (2544). *หลักกฎหมายปกครองเยอรมัน*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 99-100.

กล่าวโดยสรุป ศุภนิตีกระบวน คือ การปกครองโดยกฎหมายทุกคนต้องอยู่ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายไม่ว่าจะเป็นผู้ปกครอง เจ้าหน้าที่รัฐต้องกระทำการโดยชอบด้วยกฎหมายทุกคนมีความเสมอภาคกันในทางกฎหมาย ดังนั้น ผู้ใดที่กระทำการที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมายจึงต้องถูกดำเนินการตามกฎหมาย ส่วนผู้ที่ได้รับความเสียหายจะต้องได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเสมอเหมือนกันเพื่อความเป็นธรรมและชอบธรรมในสังคม¹⁰

2.2.1 ความเป็นมาของหลักนิตีกระบวน

ความเป็นมาของหลักนิตีกระบวนนั้นสหรัฐอเมริกาได้รับอิทธิพลจาก มาตรา 39 แมกนาการ์ตา ค.ศ. 1215 ของสหราชอาณาจักรทำนองเดียวกับหลักความยุติธรรมตามธรรมชาติ (Natural Justice) และถูกนำมาใช้ในความหมายเดียวกันกับคำว่า “กฎหมายแห่งดินแดน” (Law of the Land) ในปี ค.ศ. 1354 เมื่อมีการร่างบทแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกาที่มีผู้เสนอให้นำหลักการและถ้อยคำนี้กลับมาใช้เพื่อหลีกเลี่ยงคำว่า “หลักนิติธรรม” ครั้งแรกตั้งใจจะใช้คำว่า “Due Process” หรือ “Due Course of Law” แต่ต่อมาผู้ร่างได้ขอเปลี่ยนคำนี้เป็น “Due Process of Law” ในบทแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ ๕ ใช้เมื่อ ค.ศ. 1791 โดยจำกัดอำนาจของรัฐบาลกลาง (Federal Government) แห่งสหรัฐอเมริกา กล่าวคือ รัฐบาลต้องดำเนินการที่ถูกต้องตามกฎหมายโดยวางหลักว่ารัฐบาลจะลดทอนหรือกระทำการใดๆ อันมีผลกระทบต่อชีวิต เสรีภาพ หรือทรัพย์สินของบุคคลโดยปราศจากกระบวนการของกฎหมายไม่ได้ คือต้องให้บุคคลมีโอกาเข้าสู่กระบวนการไต่สวนที่เหมาะสมตามวิถีทางของกฎหมาย ต่อมาได้มีบทแก้ไขเพิ่มเติมที่ 14 ใช้เมื่อ ค.ศ. 1868 โดยขยายไปใช้จำกัดอำนาจของมลรัฐทุกแห่งในสหรัฐอเมริกาด้วย เพื่อให้คำใหม่และชัดเจน ครอบคลุมกระบวนการทางวิธีบัญญัติและกฎหมายที่เป็นลายลักษณ์อักษร จาริตประเพณี ตลอดจนความยุติธรรมทั่วไป โดยเน้นว่าคำว่า “กระบวนการ” แสดงออกถึงการเคลื่อนไหวที่ไม่คงที่และปรับเปลี่ยนอยู่เสมอ ดังนั้น ศาลจึงต้องทำให้รัฐธรรมนูญมีลักษณะเหมือนมีชีวิต คือ สามารถปรับเปลี่ยนไปเรื่อยๆ ตามสถานการณ์บ้านเมือง

2.2.2 สาระสำคัญของหลักศุภนิตีกระบวน

ระบบกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาให้การรับรองหลักนิตีกระบวนไว้หลายประการ ตั้งแต่รัฐธรรมนูญฉบับแรก ในปี ค.ศ. 1787 ก็เริ่มมีหลักนิตีกระบวนปรากฏอยู่ เช่น เรื่องการไม่ออกกฎหมายย้อนหลัง หรือการลงโทษบุคคลหรือกลุ่มคนเป็นการเฉพาะการคุ้มครองโดยคำสั่งศาลและหมายศาล เรียกว่า “Writ of Habeas Corpus” หมายความว่า บุคคลทั้งหลายที่ถูกจับกุมในสภาพที่เห็นได้ว่าเป็นการไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือบุคคลอื่นใดที่มีส่วนได้เสียเกี่ยวข้องกับบุคคลนั้น อาจยื่นคำร้องขอ โดยแสดงหลักฐานต่อผู้พิพากษาให้ทำการไต่สวนพิจารณาว่าการจับกุม

¹⁰ วิสิฐ ญาณภีร์ และคณะ. อ่างแล้ว เจริญธรรมที่ 7. หน้า 24.

ซึ่งบุคคลดังกล่าวนั้นเป็นการชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ ศาลอาจจะให้การเยียวยาได้หากมีการควบคุมตัวบุคคล โดยมีชอบด้วยกฎหมายจากฝ่ายบริหาร นอกจากนี้ ยังมีเรื่องการแบ่งแยกอำนาจรวมถึงเรื่องความเป็นอิสระของผู้พิพากษา

เจมส์ แมดิสัน (James Madison) ประธานาธิบดีคนที่ 4 แห่งสหรัฐอเมริกา กล่าวถึงหลักการของนิติกระบวนการไว้ว่าหลักการนี้สืบทอดมาจากหลักของสหราชอาณาจักรที่กำหนดขึ้นเพื่อพิทักษ์ปกป้องราษฎรจากการกระทำตามอำเภอใจของผู้มีอำนาจและนำราษฎรเข้าสู่การคุ้มครองตามกฎหมายเพื่อต้องการปกป้องประชาชน เป็นหลักการของลัทธิเสรีนิยมที่แย้งกับลัทธิประชาธิปไตยในประเทศที่เป็นเสรีประชาธิปไตยจะยึดถือเจตจำนงของมหาชน โดยไม่คำนึงถึงการคุ้มครองปัจเจกชนไม่ได้ แมดิสัน ได้อธิบายต่อไปอีกว่าในมหาชนรัฐสิ่งที่มีความสำคัญอย่างใหญ่หลวง มิใช่เฉพาะข้อที่ว่าต้องพิทักษ์สังคมจากการกดขี่ของผู้ปกครองเท่านั้น แต่จะต้องพิทักษ์ส่วนหนึ่งของสังคมจากความยุติธรรมของส่วนอื่นๆ ของสังคมด้วย แมดิสัน กล่าวอีกว่า หากประชาชนฝ่ายข้างมากรวมตัวกันอย่างเหนียวแน่นด้วยผลประโยชน์ร่วมกันแล้ว สิทธิของประชาชนฝ่ายข้างน้อยย่อมขาดหลักประกันวิธีการอย่างหนึ่งต่อความชั่วร้ายนี้ คือ การก่อตั้งขึ้นมาในชุมชนซึ่งเป็นเจตจำนงที่เป็นอิสระจากเสียงข้างมาก ทำไมสิทธิของปัจเจกชนจึงมีความสำคัญและต้องมาพิทักษ์ปกป้อง ถ้าพิจารณาแนวคิดทางทฤษฎีที่กล่าวมาแล้ว ทุกคนคงเข้าใจ ขอให้สังเกตไว้ให้ดีอย่างหนึ่ง สิทธิที่ต้องปกป้องนี้หมายถึงสิทธิขั้นพื้นฐานเท่านั้นที่ต้องปกป้องสิทธิเหล่านี้ก็เพราะสิทธิเหล่านี้เกี่ยวโยงกันกับศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ เป็นสิทธิที่ทุกคนเกิดมาแล้วต้องมีและแยกออกจากมนุษย์ไม่ได้ มันมีค่าเกินกว่าที่จะให้รัฐซึ่งอ้างเสียงข้างมากของประชาชนจำกัดตัดรอนได้ คำกล่าวของแมดิสันเป็นการกล่าวในเอกสารที่ชื่อ “Federalist Paper” เมื่อสองร้อยกว่าปีมาแล้ว ซึ่งในตอนนั้นมีการต่อสู้กันอย่างรุนแรงระหว่างลัทธิประชาธิปไตยและลัทธิเสรีนิยม ชาวอเมริกันที่มีฐานะดี เชิดชวยาคกับการใช้อำนาจที่มาจากมหาชน คือก่อนมีการให้สัตยาบันรัฐธรรมนูญ อำนาจอธิปไตยจะอยู่ที่ระบบการเมืองของมลรัฐนักการเมืองที่มีอำนาจเหล่านี้จะใช้อำนาจในทางช่วยเหลือเสียงข้างมาก โดยไม่คำนึงถึงเสียงข้างน้อย เช่น การออกกฎหมายมายกเลิกหนี้สินให้ลูกหนี้บางกลุ่มซึ่งถือเป็นการรังแกเจ้าหน้าที่ เป็นต้น ด้วยความหวาดกลัวเสียงข้างมากจะรังแกเสียงข้างน้อยนี้ แมดิสันจึงกล่าวถึงความจำเป็นในการคุ้มครองเสียงข้างน้อยจากการรังแกของเสียงข้างมากในลักษณะนี้

องค์กรทุกอย่างต้องมีการควบคุม องค์กรทางการเมืองถูกประชาชนควบคุมในรูปของการเลือกตั้ง แล้วศาลใครควบคุม ศาลทำหน้าที่ถ่วงดุลองค์กรทางการเมืองซึ่งมีระบบราชการเป็นกลไก เพื่อมิให้การใช้อำนาจในการบริหารผลประโยชน์มหาชนขององค์กรดังกล่าวออกมานอกขอบเขตจนคุกคามสิทธิของปัจเจกชน แล้วการทำหน้าที่ของศาลนั้นอะไรเป็นหลักประกันว่าศาลจะทำหน้าที่นี้อย่างเหมาะสม ก็คือสิ่งที่มาควบคุมศาลนั้นสร้างความชอบธรรมให้ศาลในแง่ของนิติ

กระบวนการ เพราะมีการเลือกปฏิบัติและการเลือกไม่ปฏิบัติกันอยู่เสมอโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ จึงเกิดสังคมที่ไม่เป็นธรรมขึ้น นอกเหนือจากรัฐธรรมนูญแล้วกฎหมายต่างๆ ของสหรัฐอเมริกายังให้ความสำคัญของหลักนิติกระบวนการในหลายเรื่อง ซึ่งมีใช้แค่เรื่องหลักประกันสิทธิมนุษยชนหรือสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนในทางกฎหมายอาญาหรือกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หากแต่รวมถึงความคุ้มครองตามกฎหมายอื่นๆ ด้วย เช่น กฎหมายปกครองและกฎหมายวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง (Administrative Procedure Law) ก็กำหนดให้เจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการตามแนวทางที่ดีตามกฎหมาย เป็นต้น¹¹

จึงกล่าวได้ว่าหลักสุกนิติกระบวนการ (Due process of law) มีสาระสำคัญ 2 ประการคือ ประการแรก กระบวนการในการที่บุคคลใดจะถูกทำให้สูญเสียชีวิต เสรีภาพ สิทธิประโยชน์ในทรัพย์สิน จะต้องดำเนินการไปอย่างยุติธรรม รัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องดำเนินการตามกระบวนการที่ยุติธรรมทั้งกระบวนการทางอาญาและทางแพ่ง (รวมทั้งทางปกครองด้วย) เพื่อปกป้องคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่รัฐธรรมนูญรับรองจากการใช้อำนาจของรัฐ ประการที่สอง บุคคลมีสิทธิที่จะใช้สิทธิเสรีภาพพื้นฐานต่างๆ ตามรัฐธรรมนูญรับรอง โดยปราศจากการแทรกแซงของรัฐโดยปราศเหตุที่เหมาะสมและยุติธรรม โดยกฎหมายที่รัฐตราขึ้นมาเพื่อใช้บังคับแก่ประชาชน ต้องเป็นกฎหมายที่มีเนื้อหาไม่ละเมิดต่อสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้

ตัวอย่าง หลักนิติกระบวนการที่ปรากฏในคำพิพากษาของศาลฎีกาแห่งสหรัฐอเมริกา

คดี *Miranda v. Arizona* (1966) ว่า ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ทำการจับกุม คัมขัง สอบสวนหรือกระทำการใดๆ ที่กระทบสิทธิเสรีภาพประชาชน จะต้องเป็นด้วยกระบวนการที่ถูกต้อง ซึ่งในคดี *Miranda* ดังกล่าว เจ้าหน้าที่ทำการจับกุมนาย *Miranda* ผู้กระทำความผิด ผู้ต้องหารับสารภาพ แต่ในชั้นรับสารภาพเจ้าหน้าที่ไม่ได้แจ้งสิทธิ 4 ประการ คือ สิทธิที่จะไม่ให้การ สิทธิที่จะไม่ปรักปรำตนเอง การแจ้งว่าคำรับสารภาพในชั้นศาลได้ และสิทธิในการมีทนายความรับฟังการสอบสวนและสิทธิที่รัฐจะแต่งตั้งทนายความให้ ซึ่งศาลฎีกาพิพากษาว่ากระบวนการจับกุมและสอบสวนไม่ชอบ ซึ่งเป็นการสร้างหลัก Due process of law ขึ้น โดยที่มีได้มีบัญญัติในรัฐธรรมนูญที่เป็นลายลักษณ์อักษรแต่เป็นการสร้างจากหลักกฎหมายทั่วไปและใช้ยึดถือกันต่อมาในหลายคดี

คดี *United States v. Agurs*, (1976) เป็นกรณีที่จำเลยถูกฟ้องว่าใช้มีดแทงนาย *Jame Sewell* จนถึงแก่ความตาย ซึ่งในการดำเนินคดีดังกล่าวพนักงานอัยการมีข้อมูลประวัติการกระทำ ความผิดในเรื่องการทำร้ายร่างกายและพกพาอาวุธร้ายแรงของผู้ตายแต่ไม่ได้เปิดเผยข้อเท็จจริงดังกล่าวต่อศาล ต่อมาศาลฎีกาได้พิพากษาโดยวางหลักไว้ว่าหากพยานหลักฐานนั้นมีความสำคัญ

¹¹ วิสิฐ ญาณภีร์ และคณะ. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 7. หน้า 25-27.

และเกี่ยวข้องโดยตรงกับการพิสูจน์ว่าจำเลยไม่เป็นผู้กระทำความผิด กรณีถือได้ว่าเป็นหน้าที่ของพนักงานอัยการจะต้องเปิดเผยให้จำเลยทราบ แม้จะมีได้มีการร้องขอ โดยเฉพาะเจาะจงให้พนักงานอัยการเปิดเผยก็ตาม

2.3 สิทธิของจำเลยในคดีอาญา

2.3.1 สิทธิได้รับการสันนิษฐานว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ (Presumption of Innocence)

ในการดำเนินกระบวนการวิธีพิจารณาความอาญาต้องมีข้อสันนิษฐานไว้ก่อนว่า จำเลยทุกคนเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าเป็นผู้กระทำความผิด¹² หลักสันนิษฐานว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์เริ่มมีขึ้นในศตวรรษที่ 18 และได้รับการประกาศอย่างชัดเจนในมาตรา 9 แห่งประกาศว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและพลเมือง ลงวันที่ 27 สิงหาคม 1789 (Declaration des droits de l'homme et du citoyen 1789) ที่บัญญัติว่า “บุคคลทุกคนได้รับการสันนิษฐานเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาว่าเขากระทำความผิด...”¹³ ต่อมาหลักการดังกล่าวได้รับการยอมรับกันอย่างแพร่หลาย เพราะเป็นหลักการที่คุ้มครองเสรีภาพของบุคคลที่ถูกดำเนินคดีอาญา โดยในปญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 (Universal Declaration of Human Rights 1948) ได้บัญญัติรับรองหลักการดังกล่าวไว้ในข้อ 11 (1) บัญญัติว่า “ทุกคนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญามีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีความผิดตามกฎหมาย...” และในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 (International Covenant of and Political Rights, 1966) ได้บัญญัติรับรองไว้ในข้อ 14 วรรคสอง บัญญัติว่า “บุคคลทุกคนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา ต้องมีสิทธิได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ตามกฎหมายได้ว่ามีความผิด” นอกจากนี้ ในหลายประเทศได้นำหลักดังกล่าวไปบัญญัติไว้ในกฎหมายภายในของตน แม้แต่ประเทศไทยเองก็ได้มีบัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2492 มาตรา 30 และยังคงมีต่อมาในรัฐธรรมนูญฉบับอื่นๆ อีก เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2511 มาตรา 28 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517 มาตรา 32 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 33 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 39 บัญญัติว่า

“ในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด

¹² สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. (2548). *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฉบับอ้างอิง*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน. หน้า 319.

¹³ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. (2538). *ข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของจำเลยตามกฎหมายรัฐธรรมนูญและกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน. หน้า 451-452.

ก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้น เสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้”

อีกทั้ง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 29 วรรคสอง ได้บัญญัติว่า

“ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้”

นอกจากนี้ ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญายังมีการอ้างถึงหลักการสันนิษฐานว่า จำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ไว้ในมาตรา 227 ซึ่งบัญญัติว่า

“ให้ศาลใช้ดุลพินิจวินิจฉัยชี้ขาดว่าพนักงานหลักฐานที่ปวงอย่าพิพากษาลงโทษจนกว่าจะแน่ใจว่ามีการกระทำความผิดจริงและจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น

เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย”

โดยข้อสันนิษฐานดังกล่าว ในกรณีที่บุคคลใดถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญาหากยังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลนั้นได้กระทำความผิด จะถือว่าบุคคลนั้นได้กระทำความผิดแล้วมิได้ และจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้เช่นกัน ดังนั้น การปฏิบัติต่อผู้ถูกกล่าวหาจะต้องมีขอบเขตจำกัด แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่ารัฐจะดำเนินการกระทบต่อสิทธิของบุคคลที่ถูกกล่าวหาไม่ได้เลย เพียงแต่ต้องดำเนินการให้กระทบเขาน้อยที่สุด และการดำเนินการที่อาจกระทบสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาที่ต้องดำเนินการโดยองค์กรของรัฐที่มีการตรวจสอบถ่วงดุลย์อำนาจหน้าที่ด้วย¹⁴ นอกจากนี้ ข้อสันนิษฐานว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ยังมีผลทำให้โจทก์ในคดีอาญามีหน้าที่นำสืบพิสูจน์ความผิดของจำเลยว่าได้กระทำความผิดจริง ศาลจึงจะพิพากษาลงโทษจำเลยได้ ทั้งนี้เนื่องจากการลงโทษบุคคลใดจะต้องปรากฏหลักฐานที่ปราศจากข้อสงสัยว่าผู้นั้นได้กระทำความผิด (proof beyond reasonable doubt) ดังนั้น หากโจทก์ไม่สามารถนำสืบให้ฟังได้ว่าจำเลยกระทำความผิด หรือถ้ากรณีเป็นที่สงสัยก็ต้องยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลย (in dubio proreo) ซึ่งจะมีผลให้ศาลพิพากษายกฟ้องและปล่อยตัวจำเลยไป¹⁵

¹⁴ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล และคณะ. (2547). *รายงานวิจัยเรื่อง กฎหมายด้านการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในกระบวนการยุติธรรมที่ไม่สอดคล้องกับหลักสิทธิพื้นฐานและพันธกรณีระหว่างประเทศรวมทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย*. กรุงเทพฯ: กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม. หน้า 9.

¹⁵ Marvin Zalman. (2002). *Criminal Procedure: Constitution and Society*. Upper Saddle River, N.J.: Prentice Hall. pp. 452-454.

2.3.2 สิทธิในการมีทนาย (Right to counsel)

เนื่องจากจำเลยในคดีอาญามีสิทธิที่จะต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่โดยถือหลัก “อาวุธเท่าเทียมกัน”¹⁶ แต่จำเลยหรือผู้ถูกกล่าวหาส่วนมากจะขาดความรู้ในทางกฎหมายที่จะต่อสู้คดีด้วยตนเอง ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะมีทนายช่วยเหลือในการต่อสู้คดี สิทธิการมีทนายความจึงเป็นสิทธิที่สำคัญในกระบวนการพิจารณาคดีอาญาเพราะทำให้จำเลยได้รับการพิจารณาอย่างเป็นธรรม¹⁷ และเป็นการป้องกันความผิดพลาดในการดำเนินคดีอาญาของเจ้าพนักงานและศาล

ในนานาอารยประเทศทั้งในระบบกฎหมายแบบ Civil Law และ Common Law ยอมรับสิทธิการมีทนายความเป็นหลักประกันในการดำเนินคดี แต่เงื่อนไขต่างๆ ในการมีทนายความแตกต่างกันออกไปในแต่ละประเทศ โดยประเทศอังกฤษซึ่งเป็นแม่แบบของกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบ Common Law แต่เดิมผู้ถูกกล่าวหาในความผิดอาญาเพียงเล็กน้อย (Misdemeanor) มีสิทธิการมีทนาย แต่ในคดีประเภทอื่น ไม่มีสิทธิดังกล่าว โดยมีเหตุผลว่าผู้พิพากษาที่พิจารณาคดีให้ความเป็นธรรมแก่จำเลยคืออยู่แล้ว ครั้นต่อมาในปี ค.ศ. 1695 สิทธิการมีทนายได้ขยายไปถึงคดีความผิดฐานกบฏ (Treason) และตั้งแต่ปี ค.ศ. 1836 ผู้ถูกกล่าวหาในความผิดที่ร้ายแรง (Felony) ทุกคนได้รับการประกันในสิทธิดังกล่าว แต่ถึงแม้จะมีทนายคอยช่วยเหลือ ผู้ถูกกล่าวหาจะบังคับทนายให้กระทำการที่ฝ่าฝืนจิตใจของทนายมิได้ และผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยจะถูกพิจารณาคดีโดยไม่มีทนายก็ได้ถ้าเขาสมัครใจ ในประเทศอังกฤษผู้ถูกกล่าวหาที่เป็นผู้ยากไร้จะได้รับการช่วยเหลือทางกฎหมาย (Legal aid) จากทนายโดยรัฐเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายให้¹⁸

สำหรับสหรัฐอเมริกา จำเลยในคดีความผิดฐานกบฏ (Treason) และคดีมีโทษถึงประหารชีวิต (Capital Crime) ทุกคนได้รับอนุญาตที่จะให้มีทนายช่วยเหลือ และถ้าจำเลยผู้นั้นร้องขอต่อศาล ศาลจะต้องจัดหาทนายให้ ผู้พิพากษาที่พิจารณาคดีจะต้องสอบถามจำเลยทันทีที่จำเลยปรากฏตัวต่อศาลว่ามีทนายแล้วหรือไม่ในคดีความผิดร้ายแรง ถ้าเขาไม่มีทนายและศาลพิจารณาคดีจะเป็นการละเมิดสิทธิการมีทนายทันที นอกจากนั้น ทนายจำเลยในคดีอาญาในสหรัฐอเมริกาจะต้องเป็นผู้มีความสามารถ (Competent counsel) เพราะเคยมีคดีที่ศาลอุทธรณ์ (Appellate Court) กลับคำพิพากษาศาลชั้นต้นให้ดำเนินการพิจารณาใหม่เพราะทนายไม่มีความสามารถ¹⁹ ซึ่งจำเลยมีหน้าที่

¹⁶ คณิศ ณ นคร. (2549). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (พิมพ์ครั้งที่ 7)*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน. หน้า 52.

¹⁷ สัจญา ธรรมศักดิ์. (2530). *คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา. หน้า 36-37.

¹⁸ David Fellman. (1966). *The Defendant's Rights Under English Law*. Wisconsin U.P. pp. 81-83.

¹⁹ Robert S. Hunter. (1974). *Federal Trial Handbook*. Lawyers Cooperative Publishing. pp. 29-33

พิสูจน์ว่าเหตุที่ตนแพ้คดีเพราะทนายขาดความสามารถ สิทธิการมีทนายสละได้ (Waive) แต่ต้องสละด้วยความสมัครใจจึงจะสมบูรณ์

ส่วนกลุ่มประเทศที่ใช้กฎหมายแบบ Civil Law เช่น สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี การมีทนายถือเป็นเงื่อนไขในการดำเนินคดี จำเลยจะสละสิทธิการมีทนายไม่ได้ เพราะการมีทนายจะช่วยให้จำเลยมีโอกาสต่อสู้เพื่อพิสูจน์ความผิดอย่างเต็มที่ และทนายจะมีส่วนในการอำนวยความสะดวกด้วย²⁰ ในประเทศญี่ปุ่น ผู้ถูกกล่าวหาสามารถตั้งทนายในเวลาใดก็ได้ ซึ่งสิทธิการมีทนายในประเทศญี่ปุ่นได้รับการประกันโดยรัฐธรรมนูญ ส่วนในประเทศไทย สิทธิการมีทนายถือเป็นสิทธิสำคัญประการหนึ่ง ดังปรากฏในคำพิพากษาฎีกาที่ 650/2489 คดีที่ศาลชั้นต้นประหารชีวิตและไม่มีการอุทธรณ์นั้น เมื่อศาลอุทธรณ์เห็นว่าจำเลยไม่มีทนายและศาลชั้นต้น ไม่ได้สอบถามว่าต้องการทนายหรือไม่ ศาลอุทธรณ์มีอำนาจยกคำพิพากษาของศาลชั้นต้นแล้วให้ศาลชั้นต้นพิจารณาพิพากษาใหม่

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 242 วรรคแรก และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40 (7) กำหนดให้จำเลยในคดีอาญามีสิทธิที่จะได้รับการช่วยเหลือทางคดีจากทนายความ (Right to Counsel) และมีสิทธิได้รับการช่วยเหลือจากรัฐด้วยการจัดหาทนายให้ อีกทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 6 แนวนโยบายแห่งรัฐ มาตรา 68 วรรคท้าย บัญญัติว่า “รัฐพึงให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายที่จำเป็นและเหมาะสมแก่ผู้ยากไร้หรือผู้ด้อยโอกาสในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม รวมถึงตลอดถึงการจัดหาทนายความให้” ทั้งนี้ เพื่อรักษาสิทธิของจำเลยไม่ให้ถูกกีดกันแก้งหรือไม่ได้รับความเป็นธรรม โดยทนายความจะเป็นผู้ให้คำปรึกษาว่าจะให้การอย่างไร หรือหากจำเลยกระทำผิดทนายความก็อาจแนะนำให้รับสารภาพอันจะเกิดประโยชน์ในการลดโทษ หรือหากเป็นกรณีที่จำเลยไม่มีความผิด แต่ถูกปรักปรำว่าเป็นผู้กระทำผิดและถูกควบคุมหรือคุมขังระหว่างการพิจารณาคดี ทนายความก็ช่วยว่าความแก้ต่างให้

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กำหนดเกี่ยวกับสิทธิในการมีทนายไว้ในมาตรา 8 และมาตรา 173 ได้บัญญัติให้ศาลถามจำเลยในคดีที่มีโทษประหารชีวิตหรือคดีที่จำเลยมีอายุไม่เกินสิบแปดปีในวันที่ถูกฟ้องต่อศาลว่า จำเลยมีทนายความหรือไม่ หากไม่มีก็ให้ศาลตั้งทนายความให้ แต่ถ้าเป็นคดีที่มีโทษจำคุก ก่อนจะเริ่มพิจารณาคดีให้ศาลถามจำเลยว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีและจำเลยต้องการทนายความ ศาลต้องตั้งทนายความให้จำเลย นอกจากนี้ ประมวลกฎหมายวิธี

²⁰ ธนัญญา งามศิริ. (2530). *การจัดหาทนายโดยรัฐในคดีอาญา*. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 33.

พิจารณาความอาญา มาตรา 173 วรรคท้าย ยังกำหนดให้ทนายความที่ศาลตั้งให้จำเลยต้องได้รับเงินรางวัลและค่าใช้จ่ายตามระเบียบของกระทรวงยุติธรรมด้วย

2.3.3 สิทธิได้รับการพิจารณาโดยรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม (Right to Speedy Continuous and Fair Trial)

หลักการพิจารณาโดยรวดเร็ว ต่อเนื่องและเป็นธรรม เป็นหลักมาตรฐานสากลในการดำเนินคดีอาญา โดยมีการรับรองไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 (Universal Declaration of Human Rights 1948) ข้อ 10 กำหนดว่า “ทุกคนย่อมมีสิทธิในความเสมอภาคอย่างเต็มที่ในการได้รับการพิจารณาคดีที่เป็นธรรมและเปิดเผยจากศาลที่อิสระและไม่ลำเอียงในการพิจารณากำหนดสิทธิและหน้าที่ของตนและข้อกล่าวหาอาญาใดต่อตน” กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 (International Covenant on Civil and Political Rights, 1966) ข้อ 14 กำหนดว่า “บุคคลทั้งปวงย่อมเสมอภาคในการพิจารณาของศาลและคณะตุลาการ ในการพิจารณาคดีอาญา ซึ่งตนต้องหาว่ากระทำผิด หรือการพิจารณาคดีเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของตน บุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิได้รับการพิจารณาอย่างเปิดเผยและเป็นธรรม โดยคณะตุลาการซึ่งจัดตั้งขึ้นตามกฎหมาย มีอำนาจ มีความเป็นอิสระ และเป็นกลาง...” และอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรป ค.ศ. 1950 (The European Convention on Human Rights, 1950) ข้อ 6 กำหนดว่า “ในการวินิจฉัยชี้ขาดสิทธิและหน้าที่ของตนและการกระทำผิดอาญาใด ๆ ที่ตนถูกกล่าวหา บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาอย่างเป็นธรรมและเปิดเผยภายในระยะเวลาอันสมควร โดยคณะกรรมการหรือองค์กรพิจารณาข้อพิพาทที่มีความเป็นอิสระและเป็นกลางซึ่งได้รับการแต่งตั้งโดยกฎหมาย” ส่วนในประเทศไทยนั้น หลักการดังกล่าวถูกรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 68 วรรคแรก บัญญัติว่า “รัฐพึงจัดระบบการบริหารงานในกระบวนการยุติธรรมทุกด้านให้มีประสิทธิภาพเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ และให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยสะดวก รวดเร็วและไม่เสียค่าใช้จ่ายสูงเกินสมควร”

การพิจารณาคดีโดยรวดเร็ว (Speed Trial) หมายความว่า การรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดี การสืบพยานและการพิจารณาคดีต้องเป็นไปด้วยความรวดเร็ว ทั้งนี้เนื่องด้วยเหตุผลที่ว่า การพิจารณาคดีอาญาโดยชักช้า นอกจากจะทำให้จำเลยตกอยู่ในสภาพที่เลวร้ายตลอดการพิจารณาคดีแล้ว ยังมีผลต่อความจำของพยานหรือจำเลยที่อาจค่อยๆ ลืมเลือนไป พยานบางคนอาจเสียชีวิตและพยานหลักฐานบางอย่างอาจสูญหายหรือถูกทำลายก่อนที่การพิจารณาคดีจะเสร็จสิ้น ดังนั้น หากมีการพิจารณาโดยเร็วก็ช่วยทำให้ข้อเท็จจริงในคดีกระจ่างชัด การปรับบท

กฎหมายเข้ากับข้อเท็จจริงเป็นไปด้วยความถูกต้องรวดเร็วโดยไม่ลงโทษคนบริสุทธิ์หรือปล่อยคนผิด²¹

การพิจารณาโดยต่อเนื่อง (Continuous Trial) หมายความว่า การนั่งพิจารณาคดีของศาลในเรื่องใดเรื่องหนึ่งจะต้องกระทำติดต่อกันไปตั้งแต่ต้นจนจบโดยไม่มีการเปลี่ยนองค์คณะหลังจากนั้นจึงจะเริ่มต้นพิจารณาคดีใหม่เป็นลำดับเรื่อยไป ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนผู้รรอคดีสามารถคาดหมายได้ล่วงหน้าว่าคดีของตนจะเริ่มต้นเข้าสู่การพิจารณาคดีต่อเนื่องยังเป็นหลักประกันได้ว่าองค์คณะผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีจะเป็นผู้ตัดสินวินิจฉัยชี้ขาดคดีดังกล่าวด้วยตนเอง ในขณะที่เดียวกันผู้พิพากษาที่พิจารณาคดีสามารถใช้สมมติในการรับฟังพยานหลักฐานคดีใดคดีหนึ่งได้อย่างต่อเนื่อง อันจะส่งผลให้การใช้ดุลยพินิจในการวิเคราะห์ถึงความน่าเชื่อถือของพยานและชี้แจงน้ำหนักพยานของกลุ่มความแต่ละฝ่ายเป็นไปอย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น²²

การพิจารณาอย่างเป็นธรรม (Fair Trail) หมายความว่า ผู้ทำหน้าที่พิจารณาจะต้องมีความเป็นกลางในการพิจารณาและตัดสินคดี มิใช่พิจารณาอย่างมีอคติหรือเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แม้จะมีพยานหลักฐานน่าเชื่อถือว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดก็ตาม

กฎหมายรัฐธรรมนูญของไทยบางฉบับ เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517 มาตรา 34 บัญญัติให้ผู้ต้องหาและจำเลยมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็วและเป็นธรรม แต่ในรัฐธรรมนูญของไทยทุกฉบับ กลับไม่เคยบัญญัติชัดเจนว่าต้องมีการพิจารณาคดีด้วยความต่อเนื่อง ดังนั้นในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 จึงได้บัญญัติเพิ่มเติมหลักการพิจารณาคดีโดยต่อเนื่องเอาไว้เพื่อให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น ในมาตรา 241 วรรคแรก แต่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และ พุทธศักราช 2560 กลับไม่มีบทบัญญัติที่ชัดเจนว่าต้องมีการพิจารณาคดีอย่างต่อเนื่องเช่นเดิม

นอกจากนี้ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมหลักการพิจารณาโดยรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรมให้ชัดเจนขึ้นเพื่อสอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญโดยได้บัญญัติไว้ในมาตรา 8 (1) และมาตรา 173/1 กล่าวคือ มาตรา 8 (1) บัญญัติว่า “นับแต่เวลาที่ยื่นฟ้องแล้ว จำเลยมีสิทธิได้รับการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่องและเป็นธรรม” และมาตรา 173/1 วรรคแรก บัญญัติว่า “เพื่อให้การพิจารณาเป็นไปด้วยความรวดเร็วต่อเนื่อง และเป็นธรรมในคดีที่จำเลยไม่ให้การหรือให้การปฏิเสธ เมื่อกลุ่มความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอหรือศาล

²¹ เกษม คมสัจธรรม. (2536). *การยกเลิกการพิจารณาที่มีขอบของศาลในคดีอาญา*. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 37.

²² สำนักวิชาการศาลยุติธรรม. (2545). การดำเนินการของสำนักงานศาลยุติธรรมเพื่อสนับสนุนการนั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะและการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องในศาลชั้นต้น. *วารสารศาลยุติธรรม*. หน้า 6.

เห็นสมควร ศาลอาจกำหนดให้มีวันตรวจพยานหลักฐานก่อนกำหนดวันนัดสืบพยานก็ได้ โดยแจ้งให้คู่ความทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าสิบสี่วัน

2.3.4 สิทธิได้รับการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย (Right to a public trial)

การพิจารณาคดีโดยเปิดเผย หมายความว่า การพิจารณาคดีและสืบพยานในศาลต้องกระทำโดยเปิดเผย กล่าวคือ เปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนเข้าฟังการพิจารณาคดีได้ ซึ่งโดยปกติจะกระทำในห้องพิจารณาคดีปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ได้รับรองหลักเปิดเผยไว้ในข้อ 10 และข้อ 11 (1) และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 ก็ได้รับรองหลักการดังกล่าวเช่นกัน โดยระบุไว้ในข้อ 14 วรรคแรก ส่วนกฎหมายไทยนั้นได้บัญญัติรับรองหลักดังกล่าวไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคแรก ซึ่งบัญญัติว่า “การพิจารณาและสืบพยานในศาลให้ทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย เว้นแต่บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น”

การที่ศาลต้องพิจารณาและสืบพยานโดยเปิดเผยนั้น เพื่อให้เป็นไปตามหลักนิติรัฐอันเป็นหลักที่แสดงถึงความเป็นประชาธิปไตย เพราะไม่เพียงแต่การพิจารณาจะต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลยเท่านั้น แต่ยังเป็นโอกาสให้ประชาชนสามารถเข้าฟังการพิจารณาคดีได้อีกด้วย เพื่อให้ทุกคนสามารถมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการทำงานของศาลในฐานะที่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยตามระบอบประชาธิปไตย อย่างไรก็ตาม หลักดังกล่าวก็มีข้อยกเว้นหากมีเหตุผลพิเศษตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ อาจทำให้การพิจารณาคดีสามารถทำได้โดยไม่เปิดเผยหรือพิจารณาคดีโดยลับได้ เช่น มาตรา 177 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้ระบุเหตุผลพิเศษของการพิจารณาโดยลับ ได้แก่ เพื่อประโยชน์แห่งความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันความลับอันเกี่ยวกับความปลอดภัยของประเทศมิให้ล่วงรู้ถึงประชาชน หรือเป็นกรณีที่ต้องการคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่ตกเป็นจำเลยในคดีอาญา ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 73 เป็นต้น

สำหรับจำนวนผู้ที่เข้าฟังการพิจารณาคดีตามหลักเปิดเผยนั้นขึ้นอยู่กับความเหมาะสมกับขนาดของห้องพิจารณา โดยห้องที่ใช้ในการพิจารณาจะต้องไม่เล็กจนเกินไปจนอาจทำให้ประชาชนทั่วไปไม่สามารถเข้าฟังการพิจารณาคดีดังกล่าวได้ อย่างไรก็ตาม แม้การพิจารณาคดีใดคดีหนึ่งจะต้องกระทำในห้องพิจารณาคดีที่เล็กและจำนวนผู้ที่เข้าฟังมีจำนวนจำกัดก็ตามก็ถือได้ว่ายังไม่ขัดหลักเปิดเผย แต่ถ้าห้องพิจารณาคับแคบมากจนผู้ที่ต้องการเข้าฟังการพิจารณาไม่อาจเข้าร่วมในการพิจารณาคดีได้ ดังนี้ ถือได้ว่าการพิจารณาคดีขัดต่อหลักเปิดเผยแล้ว²³

²³ วิยะดา วัจวรรณรัตน์. (2543). *วิธีการดำเนินคดีอาญาที่ไม่เป็นทางการ*. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 29-30.

2.3.5 สิทธิได้รับการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลย (Right to Confrontation)

การพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลย หมายความว่า ในการพิจารณาคดีของศาลจำเลยต้องมีส่วนร่วมรับทราบการดำเนินการต่างๆ ในศาลได้ทุกขั้นตอนเพราะเป็นกระบวนการพิสูจน์ข้อเท็จจริงเพื่อให้จำเลยทราบว่าตนถูกกล่าวหาว่าอย่างไรจะได้อต่อสู้คดีได้อย่างถูกต้อง

สิทธิของจำเลยที่จะได้รับการเผชิญหน้ากับพยานนั้นถือเป็นสิทธิที่สำคัญ²⁴ เพื่อเป็นหลักประกันว่าพยานที่เบิกความเป็นปรปักษ์ต่อตัวจำเลยต้องมาปรากฏตัวและต้องแสดงข้อเท็จจริงในศาล และเป็นการที่จำเลยมีสิทธิอยู่ร่วมในการพิจารณาคดีในทุกขั้นตอน²⁵ เพื่อให้จำเลยมีสิทธิเผชิญหน้าพยานที่เป็นปรปักษ์ (Right to confront witness) ซึ่งส่งผลให้พยานไม่กล้าเบิกความปรักปรำใส่ร้ายจำเลยเพราะจำเลยมีสิทธิในการถามค้านพยานได้ (Right of Cross-Examination) รวมทั้งศาลสามารถค้นหาความจริงได้จากการที่คู่ความเผชิญหน้าต่อกันและการที่จำเลยเป็นผู้ที่ได้รับผลร้ายจากคำพิพากษาจำเลยจึงควรมีโอกาสที่จะได้รับรู้กระบวนการพิจารณาในทุกขั้นตอนและรับทราบถึงพยานหลักฐานที่ได้นำสืบในชั้นพิจารณา ซึ่งส่งผลให้จำเลยสามารถใช้สิทธิในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่²⁶ ดังนั้น เหตุผลของการให้สืบพยานต่อหน้าจำเลยมี 2 ประการ คือ เพื่อให้จำเลยสามารถรับทราบถึงพยานหลักฐานต่างๆ ซึ่งได้นำสืบในชั้นพิจารณาและสามารถยกข้อโต้แย้งได้ และเพื่อให้พยานบุคคลที่เบิกความต่อหน้าจำเลยให้การด้วยความเป็นจริง เนื่องจากการเบิกความปรักปรำจำเลยต่อหน้าจำเลยและจำเลยมีสิทธิซักค้านพยานได้²⁷ นอกจากนี้ การที่จำเลยจะต้องเผชิญหน้าพยานนั้น เนื่องมาจากหลักในการรับฟังพยานบุคคลที่จะต้องพิจารณาถึงความน่าเชื่อถือของพยานบุคคล เมื่อจำเลยได้เผชิญหน้าพยานถือเป็นการตรวจสอบและลดความน่าเชื่อถือของพยานบุคคลโดยผ่านกระบวนการ 3 ประการ คือ การให้จำเลยถามค้านพยาน การให้พยานเบิกความต่อหน้าศาลและจำเลย เพื่อให้ศาลและคู่ความฝ่ายตรงข้ามสังเกตอาการปฏิกิริยาของพยานและการให้พยานสาบานหรือปฏิญาณตนก่อนเบิกความ

การปฏิเสธสิทธิของจำเลยในการเผชิญหน้าพยานเป็นการขัดต่อหลักพื้นฐานความยุติธรรมของจำเลย สิทธิดังกล่าวของจำเลยจึงถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของจำเลยที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งของจำเลย กฎหมายนานาประเทศจึงได้มีการบัญญัติรับรองสิทธิของจำเลยในการ

²⁴ พรเพชร วิชิตชลชัย. (2542). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: เกรน โกรว. หน้า 228.

²⁵ Gilbert B stuekey. (1976). *Procedure in the justice system*. Ohio Bell & Howell. p. 107.

²⁶ สมชาย รัตนชื่อสกุล. (2545). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แว่นแก้ว. หน้า 208.

²⁷ ณรงค์ ใจหาญ. (2547). *หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน. หน้า 102-103.

เผชิญหน้า ไม่ว่าจะ เป็นกฎหมายรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา หากจำเลยมิได้อยู่ร่วมในการพิจารณาโดยไม่ปรากฏว่าจำเลยสละสิทธินี้โดยรู้และสมัครใจ (Knowingly and voluntarily) ถือว่าการพิจารณานั้นมิชอบ (Mistrial) และศาลต้องยกเลิกการพิจารณาคดีนั้น และมีปรากฏในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของสาธารณรัฐฝรั่งเศส (Code de Procédure Pénale) หรือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทย

เมื่อการพิจารณาคดีและการสืบพยานจะต้องกระทำต่อหน้าจำเลย ถ้าจำเลยไม่มาศาลการพิจารณาคดีจะต้องหยุดลงจนกว่าจำเลยจะมาศาล ทำให้จำเลยอาจหลบหนีไประหว่างประกันตัว เพื่อให้ศาลไม่สามารถพิจารณาคดีต่อไปได้ หลักนี้จึงจำเป็นต้องมีข้อยกเว้น โดยให้ศาลสามารถสืบพยานลับหลังจำเลยที่ไม่มาศาลโดยเจตนาหรือโดยสมัครใจได้ ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้กำหนดข้อยกเว้นให้ศาลสามารถพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลยได้ในหลายกรณี ได้แก่

(1) ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 10 ปี จะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตามหรือในคดีที่มีโทษปรับสถานเดียว เมื่อจำเลยมีทนายความและได้รับอนุญาตจากศาล ไม่มาฟังการพิจารณาและการสืบพยาน ตามมาตรา 172 ทวิ (1)

(2) ในคดีที่มีจำเลยหลายคน ถ้าศาลพอใจตามคำแถลงของโจทก์ว่าการพิจารณาและการสืบพยานตามที่โจทก์ขอให้กระทำไม่เกี่ยวแก่จำเลยคนใด ศาลจะพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลยคนนั้นก็ได้ ตามมาตรา 172 ทวิ (2)

(3) ในคดีที่มีจำเลยหลายคน ถ้าศาลเห็นสมควรจะพิจารณาและสืบพยานจำเลยคนหนึ่งลับหลังจำเลยคนอื่นก็ได้ ตามมาตรา 172 ทวิ (3)

(4) จำเลยขาดวงการพิจารณาของศาล และศาลได้ไต่ถามนอกห้องพิจารณา ตามมาตรา 185

(5) การพิจารณาในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกาที่ไม่ใช่วันนัดพร้อมหรือวันแถลงการณ์ ตามมาตรา 203

(6) กรณีที่ศาลเดินเผชิญสืบนอกศาลหรือส่งประเด็นไปสืบยังศาลแห่งอื่นและจำเลยแถลงไม่ตั้งใจไปฟังการพิจารณาหรือการเดินเผชิญสืบ ตามมาตรา 230

(7) กรณีมีการสืบพยานไว้ล่วงหน้าก่อนถึงกำหนดวันนัดสืบพยาน ตามมาตรา 55/1 173/2 และมาตรา 237 ทวิ

2.3.6 สิทธิที่จะไม่ให้การเป็นประจักษ์แก่ตนเอง (Privilege Against Self-Incrimination)

สิทธิที่จะไม่ให้การเป็นประจักษ์แก่ตนเองเป็นสิทธิซึ่งมีที่มาจากสุภาษิตลาติน (Latin maxim) ที่ว่า “Nemo Tenetur Prodere Sepsuum” ซึ่งแปลเป็นภาษาอังกฤษว่า No man is bound to

bewray {accuse} himself หรือ A man should not be his own accuser²⁸ หมายความว่า บุคคลไม่อาจถูกบังคับให้ประจานตัวเอง²⁹ สิทธิดังกล่าวนี้จึงมีขึ้นเพื่อให้เขาต้องรับผิดชอบในทางอาญา ในกรณีของจำเลยนั้น เมื่อจำเลยมีสิทธิที่จะไม่ให้การเป็นปฏิปักษ์แก่ตนเองย่อมหมายความว่า จำเลยไม่อาจถูกบังคับให้กล่าวโทษตนเอง รวมทั้งไม่อาจถูกบังคับ ชูเชิญ หลอกหลวง หรือกระทำด้วยวิธีการใดๆ อันไม่ชอบด้วยกฎหมาย เพื่อให้เขาต้องการโดยไม่เต็มใจ ด้วยเหตุนี้จำเลยจึงไม่มีหน้าที่ช่วยเหลือโจทก์แสวงหาพยานหลักฐานเพื่อลงโทษจำเลยเอง³⁰

ในประเทศสหรัฐอเมริกา สิทธิที่จะไม่ให้การเป็นปฏิปักษ์แก่ตนเองมีการบัญญัติรับรองไว้ในบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 5 (Fifth Amendment) ความว่า “บุคคลไม่อาจถูกบังคับให้เป็นพยานอันเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองในคดีอาญา (No person... shall be compelled in any criminal case to be a witness against himself)” นอกจากนี้ยังมีการวางหลัก Miranda Rules ไว้ในคดีระหว่าง *Miranda V. Arizona*, 384 U.S 436 (1966) ซึ่งศาลฎีกาได้ตีความขยายความบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 5

สำหรับในประเทศไทยนั้นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40 (4) ได้บัญญัติถึงสิทธิที่จะไม่ให้การอันเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองขึ้นเพื่อให้แน่ใจว่าจำเลยจะให้การด้วยความสมัครใจ และให้การโดยรู้สภาพข้อเท็จจริงโดยครบถ้วน นอกจากนี้ จำเลยต้องได้รับการปรึกษาหารือและรู้ถึงสิทธิต่างๆ ของตนโดยครบถ้วนก่อนที่จะให้การหรือไม่ให้การอย่างไรๆ ด้วย และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 29 วรรคท้าย บัญญัติว่า “ในคดีอาญา จะบังคับให้บุคคลให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองมิได้” ส่วนในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเองก็มีแนวความคิดที่จะให้ความคุ้มครองแก่จำเลยในเรื่องดังกล่าว กล่าวคือ ในการรับฟังพยานหลักฐานในคดีอาญานั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226 บัญญัติให้พยานหลักฐานที่สามารถรับฟังได้จะต้องมิได้เกิดจากการจูงใจ มีคำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกหลวง หรือโดยมิชอบประการอื่น

ส่วนการดำเนินการในชั้นสอบสวนนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134/4 บัญญัติให้ ในการถามคำให้การผู้ต้องหา นั้น พนักงานสอบสวนต้องแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบก่อนว่าผู้ต้องหา มีสิทธิที่จะให้การหรือไม่ให้การได้ แต่ถ้าผู้ต้องหาให้การถ้อยคำที่ผู้ต้องหาให้การ

²⁸ John H. Langbein. (2003). *The Origins of Adversary Criminal Trial*. Oxford University Press. p. 277.

²⁹ Leonard W. Levy. (1968). *Origins of the Fifth Amendment: The Right Against Self-Incrimination*. Oxford University Press. p. 3.

³⁰ เกษม คมสัจธรรม. (2536). *การยกเลิกการพิจารณาที่มีชอบของศาลในคดีอาญา*. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 40.

นั้นอาจเป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้ ดังนั้นย่อมแสดงว่าคำให้การของผู้ต้องหาที่เกิดจากการบังคับ ข่มขู่ หลอกลวงหรือโดยเหตุใดๆ ที่ผู้ถูกกล่าวหาไม่เต็มใจยอมไม่สามารถนำมาใช้ยืนยันจำเลยในชั้นพิจารณาได้ ทั้งนี้เป็นไปตามบทบัญญัติมาตรา 135 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

กล่าวโดยสรุป จากการศึกษาพัฒนาการของระบบดำเนินคดีอาญา และหลักประกันสิทธิของจำเลยในคดีอาญาทำให้ทราบว่า การพิจารณาคดีอาญาโดยลับ ซึ่งหมายถึง การพิจารณาคดีอาญาที่ไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนผู้ไม่เกี่ยวข้องข้องกับคดีเข้าฟังการพิจารณาของศาลนั้น เป็นหลักการที่ได้รับการพัฒนาจากการดำเนินคดีอาญาระบบไต่สวน (Inquisitorial System) ส่วนการพิจารณาคดีอาญาโดยเปิดเผยซึ่งเปิดโอกาสให้ประชาชนผู้สนใจสามารถเข้าฟังการพิจารณาคดีได้นั้นเป็นหลักการพื้นฐานประการหนึ่งของการดำเนินคดีอาญาระบบกล่าวหา (Accusatorial System) อย่างไรก็ดี ไม่จำเป็นเสมอไปที่ประเทศที่มีการดำเนินคดีอาญาระบบไต่สวนจะใช้หลักการดำเนินคดีลับในการดำเนินคดีอาญาทั้งกระบวนการ และในทางกลับกันก็ไม่จำเป็นที่ประเทศที่ใช้ระบบการดำเนินคดีอาญาแบบกล่าวหาจะต้องใช้หลักการดำเนินคดีเปิดเผยกับการดำเนินคดีอาญาในทุกกรณี

2.4 ระบบการพิจารณาคดีอาญา

ระบบการพิจารณาคดีอาญาสามารถแบ่งได้เป็น 2 ระบบ คือ ระบบกล่าวหา (Accusatory System) เป็นระบบของประเทศในกลุ่มคอมมอนลอว์ (Common Law) และระบบไต่สวน (Inquisitorial System) ซึ่งเป็นระบบของประเทศในกลุ่มซีวิลลอว์ (Civil Law) โดยทั้งสองระบบนี้จะมีระบบการพิจารณาคดีและระบบการสืบพยานที่แตกต่างกันดังนี้

2.4.1 ระบบกล่าวหา (Adversary System)

ระบบกล่าวหา คือ ระบบการดำเนินคดีอาญาที่มีการแยกหน้าที่สอบสวนฟ้องร้องและหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีออกจากกันให้บุคคลหรือองค์กรที่ต่างกันทำหน้าที่เหล่านั้น โดยบุคคลหรือองค์กรหนึ่งจะทำหน้าที่สอบสวนฟ้องร้อง ส่วนอีกบุคคลหนึ่งหรือองค์กรหนึ่งจะทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดี นอกจากนี้ยังมีการยกฐานของผู้ถูกกล่าวหาจากการเป็นกรรมในคดีให้กลายเป็น “ประธานในคดี” (Prozess - subjekt) เพื่อให้ผู้ถูกกล่าวหา มีสิทธิในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่³¹ ซึ่งหลักการดังกล่าวส่งผลให้จำเลยจะต้องมาอยู่หน้าศาลหรือต่อหน้าผู้พิพากษาและคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งเพื่อที่จะรักษาสิทธิในการต่อสู้ของตน และเป็นไปตามหลักที่ให้จำเลยเป็น

³¹ คณิต ณ นคร. (2549). อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 16. หน้า 57.

ประธานในคดี ดังนั้น หากไม่มีประธานในคดีแล้วการดำเนินการกระบวนการพิจารณาก็ไม่สามารถดำเนินต่อไปได้

ระบบกล่าวหาเป็นระบบที่การพิจารณาคดีใช้กันอยู่ในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law)³² เช่น อังกฤษ สหรัฐอเมริกา และประเทศในเครือจักรภพ ระบบนี้สืบเนื่องมาจากการที่บุคคลหนึ่งนำเรื่องราวมาฟ้องร้องว่ากล่าวบุคคลอีกคนหนึ่งต่อผู้มีอำนาจชี้ขาด เพื่อให้ผู้มีอำนาจชำระคดีแต่ต้น³³ ส่วนการพิจารณาชี้ขาดว่าฝ่ายใดผิดฝ่ายใดถูกมิได้อยู่ที่การนำพยานมาพิสูจน์ความจริงเท่านั้น แต่ยังขึ้นอยู่กับว่าฝ่ายใดเป็นผู้ปฏิบัติตามกติกา ซึ่งผู้พิพากษาหรือผู้ชี้ขาดนั้นได้วางขึ้นไว้ครบถ้วนหรือไม่ ถ้าปฏิบัติตามได้ครบถ้วนก็เป็นผู้ชนะคดี เช่น ในสมัยโบราณชาวอังกฤษมีความศรัทธาและความเชื่อในพระเจ้าและเชื่อว่าผู้บริสุทธิ์พระเจ้าจะคุ้มครอง ทำให้การแสวงหาข้อเท็จจริงนั้นทำโดยผู้พิพากษาจะสั่งให้พิสูจน์ด้วยการแข่งค้ำน้ำลุ่มไฟหรือการทรมาน (Trial by ordeal) หรือพิสูจน์ด้วยการต่อสู้กันด้วยอาวุธ (Trial by battle) เพื่อค้นหาผู้บริสุทธิ์ โดยผู้พิพากษาจะตั้งตนเป็นคนกลางคอยดูแลให้ทั้งสองฝ่ายได้ดำเนินคดีและจำเลยมีฐานะเท่ากันคือ ต้องขังทั้งโจทก์และจำเลยจนกว่าจะพิจารณาคดีเสร็จ จะผิดหรือบริสุทธิ์ก็แล้วแต่พระเจ้า และยึดเอาสิ่งศักดิ์สิทธิ์มาเป็นเครื่องหยั่งความแพ้ชนะ ซึ่งเป็นการพิจารณาโดยพิสูจน์ตัว³⁴ ต่อมาการพิจารณาคดีโดยวิธีการทรมานและต่อสู้ได้ถูกยกเลิกไป ได้ใช้วิธีเอาพยานมาพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์กัน พยานในตอนแรกก็คือเพื่อนบ้านของคู่ความซึ่งนำมาเบิกความกล่าวหาหรือรับรองความประพฤติของจำเลย ต่อมาได้กลายเป็นระบบจюри (Jury) แม้วิธีพิจารณาคดีจะเปลี่ยนไปบ้าง แต่แนวความคิดดั้งเดิมที่แบ่งผู้เกี่ยวข้องกับคดีเป็น 3 ฝ่ายยังคงมีอยู่ ซึ่งก็คือ ผู้กล่าวหา ผู้ถูกกล่าวหา และศาล³⁵ เอกลักษณะของระบบนี้ยังคงปรากฏอยู่ คือผู้พิพากษาต้องวางตัวเป็นกลางเคร่งครัดจะเอนเอียงเข้ากับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ได้³⁶ และอำนาจของศาลในการสืบพยานเพิ่มเติมหรือตัดพยานก็มีจำกัดหรือแทบไม่มีเลย การพิสูจน์ข้อเท็จจริงต่างๆ เป็นหน้าที่ของคู่ความซึ่งจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดไว้หรือตามที่ศาลสั่ง กฎเกณฑ์ต่างๆ ในเรื่องการสืบพยานเป็นไปโดยเคร่งครัด มีบทตัดพยาน (Exclusionary Rule) ที่เด็ดขาด เพื่อมิให้พยานที่ต้องห้ามเข้าสู่สำนวนความ

³² มนู รักรัตนศิริกุล. (2534). บทบาทของศาลต่อการดำเนินกระบวนการพิจารณาในระบบกล่าวหา. *รพี 34 (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์)*. หน้า 31.

³³ เข็มชัย ชุตินวงศ์. (2543). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน*. กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ. หน้า 2-3.

³⁴ ยี่ศักดิ์ ฤกษ์จินดา. (2541). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน*. กรุงเทพฯ: พิมพ์อักษร. หน้า 7.

³⁵ โสภณ รัตนกร. (2545). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน*. กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ. หน้า 2.

³⁶ Catherine Elliott and Frances Quinn. (2000). *English Legal System* (3rd ed.). New York: McGraw-Hill. p. 237.

ทั้งนี้เพื่อมิให้ทั้งสองฝ่ายได้เปรียบเสียเปรียบแก่กัน ระบบกล่าวหาจึงเป็นระบบที่วิธีการชำระความเป็นไปในทางที่โจทก์ จำเลย มีผู้พิพากษาตั้งตนเป็นกลางคอยดูแลให้ทั้งสองฝ่ายได้ดำเนินคดีของตนไปตามกฎเกณฑ์ที่ได้วางขึ้นไว้โดยเคร่งครัด

นอกจากนี้ สิ่งที่ดีว่าเป็นกลไกสำคัญในระบบนี้ คือ การถามค้าน (Cross - examination) ในระบบกล่าวหาเชื่อว่าการเปิดโอกาสให้คู่ความฝ่ายตรงข้ามถามค้านพยานของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งเป็นหนทางหนึ่งที่จะนำไปสู่การพิสูจน์ความจริง³⁷ ในระบบกล่าวหานี้ คู่ความในคดีจะเป็นผู้ที่มีบทบาทในการสืบพยานเพื่อพิสูจน์ให้ศาลเห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลย โดศาลไม่สามารถที่จะสืบพยานได้เอง เว้นแต่กรณีจำเป็นเพื่อให้เกิดความชัดเจนแน่นอนในเวลาพยานเบิกความและเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม แต่อย่างไรก็ตาม ศาลก็ต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัดในการซักถาม จึงอาจกล่าวได้ว่าศาลไม่สามารถสืบพยานนอกเหนือไปจากพยานหลักฐานที่คู่ความนำเสนอ³⁸ จึงอาจกล่าวได้ว่า การดำเนินคดีแบบระบบกล่าวหานี้การที่จะนำไปสู่ความจริงในคดีได้เกิดจากการที่คู่ความทั้งสองฝ่ายได้เผชิญหน้าในลักษณะของการต่อสู้กันและเกิดจากการถามค้านพยานฝ่ายปรปักษ์ เนื่องจากระบบกล่าวหาให้ความสำคัญกับหลักจำเลยในคดีอาญาได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าโจทก์จะพิสูจน์ให้ศาลเห็นเป็นที่สิ้นสงสัยว่าจำเลยเป็นผู้กระทำผิด เมื่อโจทก์นำสืบได้ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำผิดแล้ว จำเลยจึงมีหน้าที่นำสืบหักล้างพยานหลักฐานของโจทก์ ศาลจะวางตัวเป็นกลางและมีหน้าที่คอยควบคุมดูแลให้คู่ความทั้งสองฝ่ายดำเนินคดีตามกฎหมายและกติกาวางไว้ แต่ศาลอาจเข้าไปซักถามพยานบ้างเพื่อความเป็นธรรมแก่จำเลยหรือคอยดูแลให้ความคุ้มครองสิทธิของจำเลย แต่ศาลจะซักถามพยานเพียงเพื่อให้เกิดความชัดเจนหรือความเป็นธรรมเท่านั้น ศาลจะไม่ซักถามพยานในเรื่องอื่นนอกเหนือไปจากที่คู่ความนำสืบ การดำเนินคดีย่อมเป็นไปตามกฎเกณฑ์ของการพิจารณาและการสืบพยาน การเสนอพยานหลักฐานเป็นหน้าที่ของคู่ความแต่ละฝ่าย ศาลจะพิจารณาเฉพาะพยานหลักฐานที่คู่ความเสนอต่อศาลเท่านั้น ในการพิจารณาคดีอาญาในระบบนี้ เพื่อให้ผู้พิพากษาเป็นกลางและคู่ความทั้งสองฝ่ายต่อสู้คดีกันเองนั้น จะต้องให้คู่ความทั้งสองฝ่ายอยู่ในฐานะที่ใกล้เคียงกันตามหลักความเท่าเทียมกัน จึงจะทำให้คู่ความทั้งสองฝ่ายต่อสู้กันอย่างเป็นธรรมเพื่อให้ความจริงปรากฏออกมา หากฝ่ายโจทก์เป็นฝ่ายรัฐมีตำรวจและอัยการเป็นหลัก แต่อีกฝ่ายจำเลยเป็นชาวบ้านธรรมดา จึงต้องให้ความคุ้มครองสิทธิใน

³⁷ พรเพชร วิชิตชลชัย. (2542). *อ้างแล้ว* เจริญธรรมที่ 24. หน้า 4-5.

³⁸ Henry I Abraham. (1980). *The Judicial process* (4th ed.) New York: Oxford University Press. p. 104.

การต่อสู้คดีของจำเลยเป็นพิเศษ โดยจะต้องมีการพิจารณาคดีในศาลโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย มีการซักค้านพยานฝ่ายตรงข้าม และจำเลยมีสิทธิที่จะมีทนายโดยได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ³⁹

การพิจารณาคดีอาญาในระบบกล่าวหาสามารถสรุปได้ ดังนี้

(1) ศาลมีลักษณะวางเฉยและมีบทบาทจำกัดเป็นเพียงผู้ตัดสินคดีเท่านั้น โดยต้องผูกพันกับพยานหลักฐานที่คู่ความนำเสนอ ไม่มีอำนาจในการสืบพยานเพิ่มเติมหรือช่วยคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งแสวงหาพยานหลักฐาน

(2) ในระบบกล่าวหานี้ มีผู้เกี่ยวข้องกับคดีสามฝ่าย คือ โจทก์ จำเลยและศาล โดยศาลจะวางตัวเป็นกลาง โจทก์กับจำเลยมีบทบาทสำคัญเป็นคู่ต่อสู้ซึ่งกันและกัน ในคดีอาญาศาลจะไม่ช่วยโจทก์แสวงหาพยานหลักฐานเพิ่มเติม และศาลถูกจำกัดมิให้เรียกพยานฐานเอง และหน้าที่ในการพิสูจน์การกระทำความผิดเป็นหน้าที่ของโจทก์โดยเฉพาะ คู่ความต้องมีภาระในการแสวงหาพยานหลักฐานและนำเสนอต่อศาลเพื่อให้วินิจฉัยชี้ขาด

(3) การดำเนินคดีในระบบกล่าวหา เป็นการต่อสู้เพื่อพิสูจน์ว่าฝ่ายใดมีหลักฐานยืนยันข้อกล่าวอ้างของตนดีกว่ากัน บทบาทของทนายความจึงมีความสำคัญมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งทนายความฝ่ายจำเลย ทั้งนี้เพราะจำเลยส่วนใหญ่ไม่ค่อยรู้กฎหมายและกระบวนการนำเสนอพยานหลักฐาน และหากไม่ได้นำเสนอพยานหลักฐานต่อศาล ศาลก็ไม่อาจนำพยานหลักฐานอื่นมาเพื่อชี้ขาดได้ จึงอาจทำให้จำเลยที่ไม่มีทนายความเสียเปรียบได้

(4) มีกฎเกณฑ์การสืบพยานที่เคร่งครัดมาก ศาลมีโอกาสใช้ดุลพินิจได้น้อย มีบทตัดพยานที่เด็ดขาด (Exclusionary Rule) ไม่ยอมให้ศาลรับพยานนั้นเข้าสู่สำนวนความเลย และการใช้คำถามในการซักถาม ถามค้าน และถามติง ก็ต้องเป็นไปตามกฎเกณฑ์โดยเคร่งครัด ทำให้การยกฟ้องด้วยเหตุผลทางเทคนิค (Technicality) มีมาก บางครั้งศาลอาจยกฟ้องต่างๆ ที่ปรากฏว่า จำเลยกระทำผิดก็ได้ ถ้าพยานหลักฐานที่โจทก์นำมาแสดงต่อศาลนั้นเป็นพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบ⁴⁰

³⁹ กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. (2546). *การช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้ต้องหาและจำเลย: การสร้างความเสมอภาคและความยุติธรรมในระบบการดำเนินคดีอาญาของไทย*. เสวนาทางวิชาการจัดโดยเนติบัณฑิตยสภา ร่วมกับกระทรวงยุติธรรม และโครงการพัฒนาระบบกฎหมายไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. หน้า 32.

⁴⁰ อุคม รัฐอมฤต. (2538). ผลของข้อสันนิษฐานตามกฎหมายต่อการกำหนดหน้าที่นำสืบในคดีอาญา. *วารสารนิติศาสตร์*. หน้า 306-307.

2.4.2 ระบบไต่สวน (Inquisitorial system)

เดิมทีเคยยาวนานประเทศที่ใช้ระบบการดำเนินคดีแบบระบบไต่สวน ซึ่งหมายถึง ระบบที่มีการดำเนินคดีอาญา โดยไม่มีการแยกหน้าที่สอบสวนฟ้องร้องและหน้าที่พิจารณาคดีออกจากกัน ให้องค์กรในการดำเนินคดีต่างหากจากกันเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการ แต่การดำเนินคดีอาญาทั้งหมดต่ออยู่ในมือของบุคคลหรือองค์กรเดียวคือ ตกอยู่ในมือของผู้พิพากษาหรือศาลและในการดำเนินคดีอาญาตามระบบนี้ไม่มีทั้งโจทก์และจำเลย มีเพียงผู้ไต่สวนและผู้ถูกไต่สวนเท่านั้น และนอกจากนี้ผู้ถูกไต่สวนแทบจะไม่มีสิทธิอะไรเลยเพราะเขามีสภาพไม่ต่างอะไรกับวัตถุชิ้นหนึ่ง กล่าวคือ เป็นกรรมในคดี (Prozess - objekt)⁴¹ หมายความว่า จำเลยไม่สามารถที่จะแก้ต่างเพื่อให้ตนเองหลุดพ้นจากข้อกล่าวหาได้เลย แต่ต้องอาศัยการดำเนินการขององค์กรที่มีเพื่อสอบสวนและพิจารณาคดีดังกล่าว

ระบบไต่สวนเป็นระบบที่ใช้อยู่ในกฎหมายวิธีพิจารณาความในประเทศภาคพื้นยุโรปหรือในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Civil Law ได้แก่ สาธารณรัฐฝรั่งเศส สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน เป็นต้น ระบบนี้มีที่มาจากอิทธิพลวิธีการชำระความของผู้มีอำนาจในศาสนาคริสต์โรมันคาทอลิก เมื่อผู้มีอำนาจปกครองดูแลได้ทราบว่ามีกรกระทำผิดหรือการกระทำอันมิชอบเกิดขึ้นในสังคมตน ผู้มีอำนาจปกครองจะต้องไต่สวนค้นหาข้อเท็จจริงให้ได้โดยไม่ต้องคำนึงว่าจะมีผู้เสียหายหรือบุคคลอื่นมากกล่าวหาหรือไม่ และการหาตัวผู้กระทำผิดก็มีหลักเกณฑ์ในการไต่สวนที่ไม่เคร่งครัดดังเช่นระบบกล่าวหา เพราะมุ่งหวังเอาผลที่จะรู้ถึงความเท็จและจริงมากกว่า⁴² กล่าวคือ วิธีการชำระความมุ่งจะเอาผลที่จะรู้ถึงข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นเป็นสำคัญ โดยไม่เคร่งครัดต่อหลักเกณฑ์ในการไต่สวนอันเป็นแนวทางในการไต่สวนของศาสนาคริสต์โรมันคาทอลิกแต่ดั้งเดิม⁴³ จึงอาจมีการใช้วิธีการทรมานจำเลยด้วยวิธีต่างๆ เพื่อให้จำเลยยอมรับสารภาพและเล่าข้อเท็จจริงทั้งหมดให้ผู้ชำระความฟังผู้เสียหายและจำเลยอาจจะไม่มีการเผชิญหน้ากัน (Confrontation) ต่อหน้าศาล กล่าวคือ การพิจารณาอาจทำให้ลับหลังจำเลย⁴⁴ ได้นั่นเอง ต่อมาเมื่อระบบการทรมานจำเลยหมดไป ระบบนี้ก็ได้อ่อนคลายไปในทางค้นหาความจริงโดยมีการนำพยานมาสืบ แต่ศาลก็ยังคงมีหน้าที่ค้นหาข้อเท็จจริงด้วยตนเองด้วยความกระตือรือร้น (active) ส่วนทนายความ พนักงานอัยการ

⁴¹ คณิต ณ นคร. (2549). อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 16. หน้า 56.

⁴² ประมูล สุวรรณศร. (2517). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน*. กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ. หน้า 2.

⁴³ เข็มชัย ชุตินวงศ์. (2543). อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 33. หน้า 1-2.

⁴⁴ ชงเลิศ โสภณวัต. (2538). *กฎหมายลักษณะพยานของไทยเป็นกฎหมายในระบบกล่าวหาจริงหรือ. วารสารนิติศาสตร์*. หน้า 36.

หรือผู้เสียหายและผู้ถูกไต่สวนมีบทบาทเป็นเพียงผู้ช่วยเหลือศาลในการค้นหาความจริง (passive)⁴⁵ ถึงแม้ว่าคุณจะมีสิทธิเสนอพยานหลักฐานต่อศาล แต่ศาลก็สามารถสั่งให้มีการสืบพยานเพิ่มเติมได้อีก ในระบบไต่สวนนี้ไม่มีบทกฎหมายวางระเบียบการสืบพยานหรือไม่มีบทคัดพยานโดยเคร่งครัดว่าพยานประเภทนี้รับฟังได้หรือไม่ได้ ส่วนใหญ่ศาลจะรับฟังและชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานอย่างเต็มที่

หลักการสำคัญของระบบไต่สวน คือการค้นหาความจริงเป็นหน้าที่ของศาล ศาลมีบทบาทในการสืบพยานหรือดสืบพยาน และมีอำนาจในการสืบพยานเพิ่มเติมนอกเหนือจากพยานหลักฐานที่คู่ความนำเสนอต่อศาล ในการถามพยานศาลเป็นผู้ถามพยานก่อน จากนั้นคู่ความจึงค่อยซักถามศาลมีอำนาจกว้างขวางในการใช้ดุลพินิจในการรับฟังพยานหลักฐาน และดุลพินิจนี้มักถูกโต้แย้งไม่ได้ และศาลยังมีดุลพินิจในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานอย่างเต็มที่ ศาลจะทำหน้าที่ในการค้นหาความจริงเพื่อหาข้อยุติ คู่ความมีหน้าที่เสนอพยานหลักฐานเพื่อช่วยเหลือศาลให้ทำหน้าที่ได้อย่างถูกต้อง⁴⁶ ในการแสวงหาความจริงในระบบไต่สวนนี้มีแนวความคิดว่า “รัฐเป็นผู้รักษาความสงบเรียบร้อย” ดังนั้น รูปแบบในการดำเนินคดีจึงเป็นการดำเนินคดีโดยรัฐ ซึ่งไม่มีลักษณะของการดำเนินคดีแบบต่อสู้ระหว่างคู่ความสองฝ่าย⁴⁷ จึงเห็นได้ว่าสาระสำคัญของระบบไต่สวนอยู่ที่ว่า ทำอย่างไรจะค้นหาความจริงได้ จึงไม่มีการวางระเบียบที่จะให้คู่ความต้องมาปฏิบัติต่อหน้าศาลเพื่อต่อสู้กันเองในระบบกล่าวหา⁴⁸ จึงอาจกล่าวได้ว่าในระบบไต่สวนนี้คู่ความอาจไม่ต้องการเผชิญหน้ากัน (Confrontation) ต่อหน้าศาล คือ การพิจารณาและสืบพยานอาจทำลับหลังจำเลยได้⁴⁹

ต่อมาเมื่อระบบการทรมานจำเลยหมดไป ระบบนี้ก็ได้อีกี่คลายไปในทางค้นหาความจริงโดยมีการนำพยานมาสืบ แต่ศาลก็ยังคงมีหน้าที่ค้นหาข้อเท็จจริงด้วยตนเองด้วยความกระตือรือร้น (active) ส่วนทนายความ พนักงานอัยการ หรือผู้เสียหายและผู้ถูกไต่สวนมีบทบาทเป็นเพียงผู้

⁴⁵ ณรงค์ ใจหาญ. (2547). อ่างแล้ว เจริงอรรถที่ 27. หน้า 27-28.

⁴⁶ พรเพชร วิชิตชลชัย. (2542). อ่างแล้ว เจริงอรรถที่ 24. หน้า 4-5.

⁴⁷ Thomas volkmann-Schluck. (1981). Continental European criminal procedure true or illusive mode. *The American journal of criminal Law*. p.13.

⁴⁸ โอสถ โกศิน. (2538). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน* (ฉบับปรับปรุง). สำนักงานส่งเสริมงานตุลาการ กระทรวงยุติธรรม. หน้า 4-5.

⁴⁹ ชงเลิศ โสภณวัต. (2538). กฎหมายลักษณะพยานของไทยเป็นกฎหมายในระบบกล่าวหาจริงหรือ. *วารสารนิติศาสตร์*. หน้า 36.

ช่วยเหลือศาลในการค้นหาความจริง (passive)⁵⁰ ถึงแม้คู่ความจะมีสิทธิเสนอพยานหลักฐานต่อศาล แต่ศาลก็สามารถสั่งให้มีการสืบพยานเพิ่มเติมได้อีก ในระบบไต่สวนนี้ไม่มีบทกฎหมายวางระเบียบการสืบพยานหรือไม่มีบทตัดพยาน โดยเคร่งครัดว่าพยานประเภทนี้รับฟังได้หรือไม่ได้ ส่วนใหญ่ศาลจะรับฟังและชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานอย่างเต็มที่

การพิจารณาคดีอาญาในระบบไต่สวนอาจสรุปได้ ดังนี้

(1) ศาลเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพิจารณาคดีโดยเป็นผู้ควบคุมการค้นหาความจริง และการรวบรวมและตรวจสอบพยานหลักฐาน ศาลจึงสามารถแสวงหาและตรวจสอบพยานของศาลเอง โดยศาลมีอำนาจที่จะสืบพยานเพิ่มเติมหรือลดสืบพยานเพื่อค้นหาข้อเท็จจริงให้ได้ใกล้เคียงความจริงมากที่สุด ศาลมีหน้าที่ค้นหาข้อเท็จจริงด้วยตนเองด้วยความกระตือรือร้น (active) การกำหนดระเบียบวิธี (Technicality) เกี่ยวกับการสืบพยานมีน้อย ศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจได้กว้างขวางและยืดหยุ่นมาก ส่วนคู่ความเป็นเพียงฝ่ายเพิ่มเติมพยานเพื่อให้ศาลพิจารณาได้อย่างรัดกุมขึ้น ดังนั้นศาลในระบบไต่สวนจึงไม่ต้องจำกัดว่าจะต้องรับฟังพยานที่คู่ความแต่ละฝ่ายนำเสนอเท่านั้น แต่สามารถหาพยานหลักฐานได้เองและตรวจสอบความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานได้ด้วย

(2) การพิจารณาในคดีอาญาจะมีลักษณะเป็นการดำเนินการระหว่างศาลกับจำเลย โจทก์มีบทบาทเป็นเพียงผู้ช่วยเหลือศาลค้นหาพยานหลักฐาน (passive) เนื่องจากภาระในการแสวงหาพยานหลักฐานและการตรวจสอบพยานหลักฐานเป็นภาระของศาล ส่วนระดับความช่วยเหลือที่โจทก์กับศาลจะร่วมมือกันมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับระบบของแต่ละประเทศ เช่น ในประเทศฝรั่งเศส พนักงานอัยการอาจขึ้นนั่งซักถามพยานบนบัลลังก์เคียงคู่ผู้พิพากษาได้ ทำให้ความเป็นคู่ความในระบบไต่สวนมีน้อยมาก

(3) หน้าที่ความในระบบไต่สวน เป็นเพียงผู้นำเสนอพยานหลักฐานฝ่ายจำเลยที่ยังขาดอยู่ หรือเป็นผู้แทนของจำเลยในการแถลงข้อเท็จจริงบางข้อที่เป็นผลดีต่อจำเลย เนื่องจากศาลมีบทบาทในการควบคุมคดีเป็นหลัก โดยทำหน้าที่ในการค้นหาพยานหลักฐานและตรวจสอบพยานหลักฐานฝ่ายโจทก์จำเลย ทำให้บทบาทของทนายความในระบบไต่สวนมีน้อยกว่าระบบที่มีคู่ความ

(4) ไม่มีกฎเกณฑ์การสืบพยานที่เคร่งครัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะไม่มีบทตัดพยาน (Exclusionary Rule) ที่เด็ดขาด แต่เปิดโอกาสให้มีการเสนอพยานหลักฐานทุกชนิดมาสู่ศาล และศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจได้อย่างกว้างขวาง⁵¹

กฎหมายลักษณะพยานของไทยนั้น ได้ยกร่างไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีลักษณะเดียวกับประเทศที่ใช้ระบบประมวล

⁵⁰ ณรงค์ ใจหาญ. (2547). อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 27. หน้า 27-28.

⁵¹ N. Gary Holten and Lawson L. Lamar. (1991). *The criminal courts*. McGraw-Hill College. p. 24.

กฎหมาย (Civil Law) หากพิจารณาในทางปฏิบัติแล้วศาลไทยได้รับวัฒนธรรมจากทางตะวันตกได้ จัดระบบศาลเป็นแบบเดียวกับประเทศอังกฤษ (Common Law) เนื่องจากพระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ (บิดาแห่งนักกฎหมายไทย) ได้ทรงศึกษาวิชากฎหมายมาจากประเทศอังกฤษ รวมทั้งที่ปรึกษากฎหมายส่วนใหญ่มาจากประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา เป็นเหตุให้ทางปฏิบัติในการพิจารณาคดีศาลไทยจะวางตัวเป็นกลาง ถือเป็นรากฐานของระบบดังกล่าวที่ศาลต้องวางตัวเป็นกลางทำหน้าที่ควบคุมการนำเสนอพยานหลักฐาน ส่วนหน้าที่ค้นหาข้อเท็จจริงของกลุ่มความสมัยรัชกาลที่ 6 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น มีการปรับปรุงกฎหมายครั้งใหม่และต้องตัดสินใจว่าจะปรับปรุงกฎหมายไปในทิศทางใดเพื่อให้พัฒนาก้าวหน้าทันประเทศอื่นๆ และทรงเห็นว่าการพัฒนากฎหมายแบบ Common Law ไม่ทันต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น จึงตัดสินใจใช้ระบบ Civil Law ตามแบบอย่างในบางประเทศ เช่น สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และจักรวรรดิญี่ปุ่น ทั้งนี้เพื่อได้รับเอกราชทางการศาลโดยเร็ว จึงได้จัดให้ยกร่างประมวลกฎหมายหลายฉบับ อย่างไรก็ตามแม้ประเทศไทยจะไม่นำระบบกฎหมาย Common Law มาใช้ แต่ก็ได้นำกฎหมายจารีตประเพณีมาเขียนเป็นลายลักษณ์อักษร และนำมาใช้เป็นแบบอย่างผสมผสานในระบบประมวลกฎหมาย เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะตัวเงิน ชื่อขายหุ้นส่วน เป็นต้น แต่ในส่วนวิธีพิจารณาคดีก็ใช้ระบบผสมผสานกัน โดยรูปแบบวิธีพิจารณาคดีคล้ายประเทศที่ใช้ระบบ Civil Law โดยไม่มีลูกขุนนั่งฟังข้อเท็จจริง แต่ในทางปฏิบัติแล้วศาลไทยยังคงสงวนสถานการณ์เป็นคนกลางนั่งฟังพยานหลักฐานที่คู่ความนำเสนอ ไม่ได้ทำการไต่สวนพยานเอง จึงยังเป็นลักษณะของวิธีพิจารณาแบบระบบกล่าวหา (Accusatorial หรือ Adversary system) แต่ก็ยังปรากฏหลักเกณฑ์บางอย่างซึ่งมาจากระบบไต่สวน เช่น การที่ศาลเรียกพยานได้เองหรือศาลอาจถามพยานของกลุ่มความได้

ในสมัยแรกๆ ซึ่งยังไม่มีกฎหมายลายลักษณ์อักษร กฎหมายลักษณะพยานได้อาศัยจารีตประเพณีที่ยึดถือสืบต่อกันมา เดิมประเทศไทยได้รับอารยธรรมจากประเทศอินเดีย กฎหมายลักษณะพยานของไทยจึงดำเนินตามคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ของมโนสาราจารย์⁵² ต่อมาในสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 แห่งกรุงศรีอยุธยา ราวพุทธศักราช 1894 ได้มีการประกาศใช้กฎหมายลักษณะพยานเป็นลายลักษณ์อักษรขึ้นซึ่งวางรูปแบบเป็นระบบกล่าวหา แต่ในบางสมัยก็มีวิธีการของระบบไต่สวนแทรกเข้ามาใช้บ้าง เช่น ใช้วิธีพิจารณาแบบจารีตนครบาล กฎหมายฉบับนี้ใช้ต่อกันมาจนถึงสมัยรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์จึงได้มีการประกาศยกเลิกกฎหมายฉบับนี้ และมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติลักษณะพยาน ร.ศ. 113 แทน เพราะทรงเห็นว่ากฎหมายเก่าล้าสมัยไม่สมกับความเจริญก้าวหน้าของบ้านเมือง และต่อมาใน ร.ศ. 115 ก็ทรงประกาศยกเลิกวิธีพิจารณาโจรสืบตามจารีตนครบาลซึ่งเป็นการชักฟอกผู้ต้องหาหรือจำเลยด้วยการใช้วิธีเขียนและทำร้ายร่างกาย

⁵² โอสถ โกสิน. (2538). อ่างแล้ว เจริงอรรถที่ 48. หน้า 7.

ต่างๆ ทำให้วิธีพิจารณาของไทยเข้าสู่ระบบสากล เพราะเป็นระบบที่ค้นหาความจริงโดยอาศัยพยานหลักฐานต่อมาในสมัยใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเมื่อ พ.ศ. 2477 ก็ยังได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องพยานอยู่ในกฎหมายทั้งสองฉบับนี้

สำหรับคำถามที่เป็นข้อสงสัยว่าระบบกฎหมายลักษณะพยานของไทยเป็นระบบกล่าวหาหรือระบบไต่สวนนั้น นักนิติศาสตร์มีความเห็นว่ากฎหมายลักษณะพยานของไทยเป็นระบบกล่าวหาตั้งแต่เริ่มมีการจัดระเบียบศาลยุติธรรมตามแบบสากล เนื่องจากเสด็จในกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ซึ่งเป็นบรมครูของนักกฎหมายในประเทศไทยได้ทรงศึกษาวิชากฎหมายมาจากประเทศอังกฤษ แต่มีนักนิติศาสตร์บางท่านเห็นว่ามิมีบทบัญญัติหลายมาตรา เช่น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 95 (2), มาตรา 99, มาตรา 116 (1), และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 175, มาตรา 228, และมาตรา 235 ที่ให้อำนาจศาลอย่างกว้างขวางในการรับฟังหรือดำเนินการสืบพยานซึ่งเป็นลักษณะไต่สวน กฎหมายลักษณะพยานของไทยจึงเป็นระบบผสม ซึ่งมีเนื้อหาก่อนไปทางระบบไต่สวน ในทางปฏิบัติการพิจารณาคดีอาญาของศาลยึดถือวิธีค้นหาความจริงโดยมีคู่ความนำพยานหลักฐานเข้าสืบ⁵³ และจำเลยอาจให้การปฏิเสธ โดยไม่นำสืบพยานหลักฐานใดหรือนำพยานหลักฐานของฝ่ายตนโต้แย้งข้อกล่าวหาของโจทก์ ศาลต้องวางตัวเป็นกลางและพิจารณาจากพยานหลักฐานที่คู่ความนำสืบ คู่ความจึงมีบทบาทในการนำเสนอ นำสืบพยานหลักฐานเป็นหลัก อย่างไรก็ตาม ศาลไม่ถูกจำกัดว่าจะหาพยานหลักฐานอื่นนอกเหนือจากที่คู่ความนำเสนอไม่ได้ โดยกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้บัญญัติให้อำนาจแก่ศาลในการเรียกพยานหลักฐานมาสืบเพิ่มเติมได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 175, มาตรา 228 และมาตรา 235 หรือสามารถเดินเผชิญสืบได้ ซึ่งถือเป็นการค้นหาข้อเท็จจริงนอกเหนือจากที่คู่ความนำสืบได้เพื่อก่อให้เกิดความเป็นธรรมในการพิจารณาคดี นักนิติศาสตร์ส่วนใหญ่จึงเห็นว่าระบบค้นหาความจริงในคดีอาญาของไทยเป็นระบบผสม⁵⁴

2.5 หลักการพิจารณาคดีอาญา

การดำเนินคดีอาญาย่อมกระทบสิทธิและเสรีภาพของบุคคล แม้การกระทำความผิดอาญาจะเป็นการกระทำที่กระทบต่อสังคมโดยส่วนรวมก็ตาม แต่ในการปฏิบัติต่อผู้ถูกกล่าวหาว่าจะต้องคำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพของบุคคลในฐานะที่เขาเป็นส่วนหนึ่งในสังคมด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

⁵³ เข็มชัย ชุตินวงศ์. (2543). อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 33. หน้า 5-7.

⁵⁴ อุดม รัฐอมฤต. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 40. หน้า 307-308.

จะต้องคำนึงถึงหลักการแบ่งแยกอำนาจอธิปไตย ดังนั้น การใช้มาตรการต่างๆ ในการดำเนินคดีอาญาจะต้องมีหลักเกณฑ์ที่เป็นสัจนิรันดร์ครบถ้วน ด้วยเหตุนี้ วิธีพิจารณาความอาญาที่คืบคลานต้องกระทำโดยเปิดเผย การพิจารณาคดีอาญาที่กระทำเป็นการลับข่มไม่ชอบ และการพิจารณาคดีอาญาต้องอยู่ภายใต้หลักการ ดังนี้

2.5.1 หลักการค้นหาความจริงในเนื้อหา

การที่ศาลจะค้นหาความจริงในคดีอาญาซึ่งต้องพิจารณาจากพยานหลักฐานที่นำเข้ามาสู่การพิจารณาไม่ว่าจะเกิดจากการนำเสนอของกลุ่มความหรือพยานที่ศาลเรียกเข้ามาในคดีอาญาแยกได้เป็นสองประเภท คือ การค้นหาความจริงตามแบบและการค้นหาความจริงตามเนื้อหา โดยพิจารณาว่าพยานหลักฐานที่ยื่นมาโดยด้วยกฎหมายวินิจฉัยได้ว่าการกระทำของจำเลยมีหลักฐานน่าเชื่อถือหรือไม่ว่าเป็นผู้กระทำความผิด การค้นหาความจริงตามแบบนี้พยานหลักฐานอาจได้มาด้วยการยอมรับของกลุ่มความทั้งสองฝ่ายว่านำมาใช้เป็นพยานหลักฐานในคดีได้

การค้นหาความจริงตามเนื้อหา หมายถึง การที่ศาลพิจารณาหลักฐานจะต้องค้นหาความจริงด้วยตัวศาลเอง ทั้งนี้ โดยพิจารณาจากพยานหลักฐานทั้งโจทก์และจำเลยและนอกจากพยานที่กล่าวมาแล้วศาลอาจพิจารณาพยานที่ศาลเรียกมาให้การได้ด้วยเพื่อให้ได้ความจริงว่าข้อเท็จจริงเป็นอย่างไร ดังนั้น ศาลจะเป็นผู้ซักถามพยานให้ได้ความจริงแทนที่จะเป็นการนำเสนอและซักถามจากโจทก์หรือจำเลย

ในทางปฏิบัติบทบาทของศาลไทยมีลักษณะค้นหาความจริงในเนื้อหา กล่าวคือ ศาลมีอำนาจพิพากษาโดยอาศัยคำรับสารภาพของจำเลยได้ในบางคดี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 176 บัญญัติว่า “ในชั้นพิจารณาถ้าจำเลยให้การรับสารภาพตามฟ้อง ศาลจะพิพากษาโดยไม่สืบพยานหลักฐานต่อไปก็ได้ เว้นแต่คดีที่มีข้อหาในความผิดซึ่งจำเลยรับสารภาพนั้น กฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างต่ำไว้ให้จำคุกตั้งแต่ห้าปีขึ้นไปหรือโทษสถานที่หนักกว่านั้น ศาลต้องฟังพยานโจทก์จนกว่าจะพอใจว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริง” แต่ในขณะเดียวกันศาลก็มีอำนาจที่จะเรียกพยานมาสืบเองหรือเรียกสำนวนการสอบสวนจากพนักงานอัยการมาประกอบการวินิจฉัยได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 228 บัญญัติว่า “ระหว่างพิจารณาโดยพลการหรือคู่ความฝ่ายใด ร้องขอศาลมีอำนาจสืบพยานเพิ่มเติม จะสืบเองหรือส่งประเด็นก็ได้” และมาตรา 175 บัญญัติว่า “เมื่อโจทก์สืบพยานเสร็จแล้ว ถ้าเห็นสมควรศาลมีอำนาจเรียกสำนวนการสอบสวนจากพนักงานอัยการมาเพื่อประกอบ การวินิจฉัยได้”ตามลำดับ ซึ่งบทบัญญัติที่กล่าวมาข้างต้นมิได้บังคับให้ศาลต้องพิพากษาในกรณีจำเลยรับสารภาพหรือต้องเรียกพยานหลักฐานมาสืบเพิ่มเติมใน

ฐานะพยานศาลเพื่อให้เกิดความชัดเจนในข้อเท็จจริง ดังนั้น จึงถือได้ว่าเป็นการค้นหาความจริงถึงเนื้อหา⁵⁵

การดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยเป็นไปตามหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ ดังเห็นได้จากบทบัญญัติในมาตรา 32 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ที่บัญญัติว่า “เมื่อพนักงานอัยการและผู้เสียหายเป็น โจทย์ร่วมกัน ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่าผู้เสียหายจะทำให้คดีของอัยการเสียหายโดยกระทำหรือละเว้นกระทำการใดๆ ในกระบวนการพิจารณา พนักงานอัยการมีอำนาจร้องขอต่อศาลสั่งให้ผู้เสียหายกระทำหรือละเว้นการกระทำนั้น ได้บทบัญญัติแห่งมาตรานี้” นอกจากแสดงถึงการดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยว่าเป็นไปตามหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐแล้ว ยังแสดงถึงบทบาทของรัฐอีกด้วยว่าแม้ตามกฎหมายผู้เสียหายจะดำเนินคดีอาญาได้แต่ผู้เสียหายจะทำให้คดีของอัยการหรือคดีของรัฐเสียหายไม่ได้ ซึ่งแสดงว่ารัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐโดยเฉพาะอย่างยิ่งพนักงานอัยการยังเป็นผู้รับผิดชอบที่สำคัญในการดำเนินคดีอาญายุ่่นเองหรือแม้ศาลเองก็จะทำให้คดีของรัฐเสียหายไม่ได้

ในการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐนั้นทุกฝ่ายมีต่างมีหน้าที่ต้องช่วยกันตรวจสอบค้นหาความจริงในการดำเนินคดีอาญาขึ้นเจ้าพนักงานนั้น เจ้าพนักงานมีหน้าที่ต้องตรวจสอบค้นหาความจริงโดยไม่ต้องผูกมัดกับคำขอหรือคำร้องของบุคคลใด และในการดำเนินคดีอาญาขึ้นศาลทุกฝ่ายต่างมีหน้าที่ต้องกระตือรือร้นในการตรวจสอบค้นหาความจริง ศาลเองก็จะวางเฉยไม่ได้ อย่งไรก็ตามในทางปฏิบัติปัจจุบันศาลวางเฉยโดยสิ้นเชิงอันเป็นการปฏิบัติทำนองเดียวกับศาลในประเทศที่ดำเนินคดีอาญาเป็นการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชนซึ่งทางปฏิบัตินี้ไม่มีกฎหมายสนับสนุน⁵⁶

2.5.2 หลักวาจา

หลักการพิจารณาคดีในศาลต้องกระทำด้วยวาจา หมายความว่า พยานที่นำมาสืบในศาลต้องมาเบิกความต่อหน้าศาลหรือข้อเท็จจริงบางอย่างที่มีอยู่ในพยานเอกสารต้องนำมาอ่านหรือแสดงในศาลเพื่อให้เข้าใจกันทุกฝ่าย หลักนี้ตรงข้ามกับหลักลายลักษณ์อักษรซึ่งศาลพิจารณาข้อความที่เขียนไว้ในสำนวนเท่านั้นและจะนำข้อเท็จจริงนอกสำนวนมาวินิจฉัยไม่ได้⁵⁷ แม้ว่าข้อเท็จจริงนั้นจำเลยจะยอมให้นำมาเป็นพยานก็ตาม หลักการพิจารณาคดีต้องกระทำโดยวาจาจำเลยต้องให้การด้วยวาจาแม้จำเลยจะให้การเป็นหนังสือแต่ก็ต้องมีการสอบวาจากันอีก การสืบพยานต้องกระทำด้วยวาจาและเฉพาะสิ่งที่กระทำด้วยวาจามาแล้วเท่านั้นที่จะนำยกขึ้นมาวินิจฉัยได้

⁵⁵ ณรงค์ ใจหาญ. (2555). อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 27. หน้า 36-37.

⁵⁶ คณิต ณ นคร. (2544). บทบาทของศาลในคดีอาญา. *วารสารกฎหมายธุรกิจบัณฑิตย์*. หน้า 49

⁵⁷ หยุต แสงอุทัย. (2507). *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา: ศึกษาทางคำพิพากษาฎีกา*. พระนคร: แม่บ้านการเรือน. หน้า 16.

ความรู้ที่ได้มานอกจากการพิจารณาของศาลนั้น ศาลจะหยิบยกขึ้นมาวินิจฉัยคดีนั้นไม่ได้ นอกจากนั้น ศาลจะหยิบยกเอาสิ่งอื่นใดนอกจากสำนวนมาเป็นข้อวินิจฉัยคดีก็ไม่ได้เช่นกัน แม้สิ่งนั้นจะเป็นทราบกันอยู่แก่ทุกคนในคดี และแม้จำเลยเองจะได้ยินยอมเห็นชอบที่จะให้หยิบยกขึ้นมาวินิจฉัยก็ตาม หลักวาจานี้ใช้เฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงที่เป็นข้อสนับสนุนในการพิพากษาคดีเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับความผิดและเกี่ยวกับมาตรการบังคับทางอาญาเท่านั้น หลักวาจานี้ไม่ใช่กับการลงความเห็นในข้อเท็จจริงอื่นที่ไม่ได้เป็นพื้นฐานโดยตรงของคำวินิจฉัยเกี่ยวกับความผิดและมาตรการบังคับทางอาญา ตัวอย่างบทบัญญัติในกฎหมายไทยที่แสดงถึงหลักวาจาเช่นประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 11 บัญญัติว่า “บันทึกหรือถ้อยคำสำนวนนั้น ให้เจ้าพนักงานหรือศาลอ่านให้ผู้ให้ถ้อยคำฟัง ถ้ามีข้อความแก้ไข ทักท้วง หรือเพิ่มเติม ให้แก้ไขถูกต้องหรือมิฉะนั้นก็ให้บันทึกไว้ และให้ผู้ให้ถ้อยคำลงลายมือชื่อรับรองว่าถูกต้องแล้ว” มาตรา 172 บัญญัติว่า “การพิจารณาและสืบพยานในศาล ให้ทำโดยเปิดเผย ต่อหน้าจำเลย เว้นแต่บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น วรรคสองเมื่อโจทก์หรือทนายโจทก์และจำเลยมาอยู่ต่อหน้าศาลแล้ว และศาลเชื่อว่าเป็นจำเลยจริงให้อ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟังและถามว่าได้กระทำผิดจริงหรือไม่ จะให้การต่อสู้อย่างไรบ้าง คำให้การ ของจำเลยให้จดไว้ ถ้าจำเลยไม่ยอมให้การ ก็ให้ศาลจดรายงานไว้และดำเนินการพิจารณาต่อไป” มาตรา 237 บัญญัติว่า “บันทึกคำเบิกความพยานชั้นไต่สวนมูลฟ้องหรือพิจารณานั้น ให้ศาลอ่านให้พยานฟังต่อหน้าจำเลย”

2.5.3 หลักพยานโดยตรง

พยานโดยตรง หมายความว่า ศาลต้องวินิจฉัยคดีตามเหตุผลที่ได้มาจากการสืบพยาน ศาลจะรับฟังคำให้การพยานที่จดไว้ในชั้นสอบสวนหรือไต่สวนมูลฟ้องว่าเป็นคำให้การของพยานแทนการเบิกความไม่ได้ ทั้งนี้เพราะความเชื่อถือของพยานจะได้มาต่อเมื่อได้เห็นตัวและจากการสังเกตการณ์เหตุการณ์เท่านั้น โดยศาลจะมอบหมายให้ผู้อื่นปฏิบัติหน้าที่แทนตนไม่ได้ ทั้งนี้ เพื่อให้ศาลได้พิจารณาว่าพยานบุคคล พยานเอกสาร หรือพยานวัตถุ นั้นมีความน่าเชื่อถือเพียงใด หรือแม้แต่พยานผู้ชำนาญการพิเศษซึ่งทำความเห็นเป็นหนังสือก็ต้องมาเบิกความประกอบความเห็นนั้นต่อหน้าศาลเท่านั้น จากหลักพยานโดยตรงนี้ทำให้เกิดปัญหาว่า การพิจารณาคดีอาญาของผู้พิพากษาซึ่งมิได้นั่งพิจารณาคดีนั้นโดยตรงเพียงแต่อ่านสำนวนที่บันทึกและลงชื่อเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีหรือการพิจารณาคดีที่ยึดเงื่อนไขเป็นเหตุให้ผู้พิพากษาในคดีนั้นเปลี่ยนไป ไม่ว่าจะเพราะได้รับคำสั่งให้ย้ายไปประจำที่ศาลอื่นหรือเสียชีวิตก่อนการตัดสิน ทำให้ผู้พิพากษาที่พิจารณาคดีมิได้เป็นบุคคลคนเดียวกันตลอดคดีจะมีผลทำให้กระบวนการพิจารณาเสียไปหรือไม่⁵⁸

⁵⁸ ณรงค์ ใจหาญ. อ่างแล้ว เชนงอรรถที่ 27. หน้า 38-39.

หลักพยาน โดยตรงนี้มีปรากฏให้เห็นในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 229 ซึ่งบัญญัติ “ว่าศาลเป็นผู้สืบพยาน จะสืบในศาลหรือนอกศาลก็ได้แล้วแต่เห็นควรตามลักษณะของพยาน”

2.5.4 หลักความเป็นอิสระในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน

หลักความเป็นอิสระในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานนี้ หมายถึง การที่ศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจอย่างเต็มที่ในการวินิจฉัยว่าพยานหลักฐานที่ได้นำเสนอหรือปรากฏในคดีมีความน่าเชื่อถือเพียงใด ศาลมีหน้าที่ต้องกระทำเอง ดังนั้น กฎหมายจึงไม่มีหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน นอกจากนี้ ศาลไม่มีความผูกพันที่จะต้องเชื่อตามความเห็นของพยานผู้ชำนาญการพิเศษว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องเสมอไปแม้ว่าพยานผู้นั้นจะมีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องที่ให้ความเห็น โดยเฉพาะก็ตาม

หลักนี้ปรากฏในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 ซึ่งบัญญัติ “ว่าให้ศาลใช้ดุลพินิจวินิจฉัยชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งปวง อย่าพิพากษาลงโทษจนกว่าจะแน่ใจว่ามีการกระทำความผิดจริงและจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น” บทบัญญัติแห่งมาตรานี้ หมายความว่า การชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานเป็นหน้าที่ของศาล ตามที่ศาลฎีกาเคยมีคำวินิจฉัยยืนยันในคดีหนึ่งว่าในการวินิจฉัยชี้ขาดข้อเท็จจริงแห่งคดีศาลจะต้องใช้ดุลพินิจชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งปวงในสำนวนว่าควรจะฟังได้เพียงใดหรือไม่ มิใช่ว่าพยานเบิกความอย่างไรและจะต้องรับฟังข้อเท็จจริงตามคำเบิกความของพยานเสมอไปและไม่มีความหมายโดยบัญญัติห้ามมิให้ศาลรับฟังคำให้การในสอบสวนของพยานเป็นข้อประกอบการพิจารณาของศาล ส่วนจะรับฟังได้เพียงใดหรือไม่นั้นก็สุดแล้วแต่เหตุผลเป็นเรื่องราว ไป⁵⁹

2.6 วิธีการสืบพยานในคดีอาญา

2.6.1 การสืบพยานในศาล

วิธีการสืบพยานในศาลมีหลักสำคัญว่าต้องกระทำเปิดเผยต่อหน้าจำเลยเว้นแต่บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น เช่น อนุญาตให้สืบพยานลับหลังจำเลยได้ตามมาตรา 172 ทวิ หรือกรณีศาลมีคำสั่งให้จำเลยออกจากห้องพิจารณาเมื่อจำเลยขัดขวางการพิจารณาตามมาตรา 180 การสืบพยานในศาล ก็คือ โจทก์ฟ้องคดียังศาลใดก็ต้องทำการสืบพยานที่ศาลนั้น โดยองค์คณะผู้พิพากษาตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม เมื่อโจทก์หรือทนายโจทก์และจำเลยมาอยู่ต่อหน้าศาลแล้วและศาลเชื่อว่าเป็น

⁵⁹ คณิต ณ นคร. อ่างแล้ว เริงอรรถที่ 56. หน้า 76-78.

จำเลยจริง ให้ศาลอ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟังและถามว่าได้กระทำความผิดหรือไม่จะให้การต่อสู้อย่างไรและบันทึกของพิการของจำเลยไว้ ถ้าจำเลยไม่ยอมให้การก็ให้ศาลจดรายงานไว้และดำเนินการพิจารณาต่อไป ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคสอง

2.6.2 การสืบพยานนอกศาล

การสืบพยานนอกศาลนี้เป็นไปตามบทบัญญัติมาตรา 229 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กำหนดว่า “ศาลเป็นผู้สืบพยานจะสืบในศาลหรือนอกศาลก็ได้ แล้วแต่เห็นควรตามลักษณะของพยาน” ซึ่งการสืบพยานนอกศาลมีอยู่สองประเภท ได้แก่ การเดินเผชิญสืบกับการส่งประเด็นไปให้ศาลอื่นสืบพยานให้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 230

2.7 การรับฟังพยานบุคคล

ประสิทธิภาพในการดำเนินคดีอาญาคือการที่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสามารถบรรลุเป้าหมายของการดำเนินคดีอาญานั้น ก็คือ การพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาหรือจำเลย ดังนั้น การได้มาซึ่งพยานบุคคลจึงมีบทบาทสำคัญในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงต่างๆ ซึ่งมีความสำคัญและพบว่าคดีที่ปราศจากพยานบุคคลอาจนำไปสู่การพิพากษายกฟ้อง ในกรณีที่มีการกระทำความผิดแต่ไม่สามารถหาพยานหลักฐานมาแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าบุคคลใดกระทำความผิดนั้นกลไกของรัฐไม่อาจแสดงบทบาทเป็นตัวแทนของสังคมในการดำเนินการฟ้องร้องหรือแสวงหาข้อเท็จจริง กรณีเช่นนี้ สังคมยอมขาดการคุ้มครองเพราะไม่สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้

การค้นหาความจริงเพื่อประโยชน์ต่อกระบวนการยุติธรรมจึงจำเป็นที่แต่ละฝ่ายจะต้องแสวงหาพยานหลักฐานต่างๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งในการบริหารและรักษาไว้ซึ่งสภาพของสังคม ทุกรัฐย่อมมีสิทธิที่จะกำหนดภาระหน้าที่ให้กับสมาชิกในสังคม การเป็นพยานของประชาชนนั้นมีความสำคัญมากต่อการบริหารงานยุติธรรมถ้าไม่มีพยานมายืนยันก็จะเกิดความเสียหายต่อการพิทักษ์ความเป็นธรรมตามกฎหมายได้ อาจทำให้คนร้ายไม่ต้องรับโทษ เกิดความขมใจและเป็นภัยต่อสังคมต่อไป แต่หากผู้กระทำความผิดรู้ว่ามิพยานรู้เห็นจากการกระทำของเขา ก็อาจจะสารภาพความผิด ไม่กล้าสู้คดีทำให้การดำเนินคดีสิ้นสุดลงโดยง่ายและรวดเร็ว หรือในกรณีกลับกันหากผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดมิพยานมายืนยันความบริสุทธิ์ของตนก็จะทำให้พ้นผิดได้ ก่อให้เกิดความยุติธรรมในสังคม

2.7.1 ความหมายของพยานบุคคล

พยานบุคคล คือ คนที่ให้การต่อศาลด้วยวาจาผู้ที่จะต้องเปิดเผยถึงการรับรู้ของตนเกี่ยวกับข้อเท็จจริง โดยการให้ถ้อยคำการรับรู้ของพยานบุคคลนี้เป็นการรับรู้โดยสัมผัสของตน คือ จากการได้เห็น ได้ฟัง ได้กลิ่น ได้รส และได้รู้สึก พยานบุคคลเป็นผู้ที่ได้รับรู้เหตุการณ์ในอดีตและเฉพาะผู้ที่รับรู้เหตุการณ์นั้นเท่านั้นที่สามารถเป็นพยานบุคคลได้ กล่าวคือ พยานบุคคลไม่อาจทดแทนกันได้ พยานบุคคลโดยปกติจะเบิกความโดยวิธีการเขียนหรือวิธีอื่นที่สามารถสื่อความหมายได้และกฎหมายถือว่าเป็นคำเบิกความของพยานบุคคล ตัวพยานบุคคลโดยทั่วไปไม่เป็นพยานหลักฐานแต่ถ้อยคำของพยานบุคคลเป็นพยานหลักฐาน ฉะนั้น เมื่อกล่าวถึงพยานชนิดนี้จึงหมายถึงคำเบิกความของพยานหรือบางทีก็เรียกว่าเป็นพยานถ้อยคำ เพราะถ้าพยานอยู่เฉยเฉยไม่ได้เบิกความศาลก็จะไม่ได้ข้อเท็จจริงอะไรผิดกับพยานเอกสารหรือพยานวัตถุซึ่งตัวอักษรหรือวัตถุ นั้นเองแสดงข้อเท็จจริงต่อศาลหรือศาลตรวจดูเองได้ และเนื่องจากศาลต้องบันทึกคำเบิกความของพยานเป็นลายลักษณ์อักษรเก็บรวบรวมไว้ในสำนวนเพื่อเป็นพยานหลักฐานในการวินิจฉัยคดี ดังนั้น พยานบุคคลจึงหมายถึงบันทึกคำพยานที่ปรากฏในสำนวนซึ่งใช้ในการตัดสินคดีนั้นด้วย แต่ถ้าบันทึกคำพยานดังกล่าวใช้ในอีกคดีหนึ่งก็จะกลายเป็นพยานเอกสารไป พยานบุคคลนี้โดยในทางปฏิบัติในชั้นศาลเรียกกันว่าพยานโจทก์ พยานจำเลย อย่างไรก็ตาม ตัวคู่ความเอง เช่น โจทก์และจำเลย ต่างก็เป็นพยานบุคคลที่มีสิทธิเบิกความเพื่อประโยชน์แก่ตนเอง ในทางปฏิบัติตัวโจทก์และจำเลยจะถูกนำเบิกความในชั้นศาลเป็นพยานปากแรกเสมอ

2.7.2 พยานบุคคลกับบทบาทในคดี

เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นไม่ว่าจะรู้ตัวผู้กระทำความผิดหรือไม่ก็ตาม พนักงานสอบสวนย่อมมีอำนาจและหน้าที่ในการรวบรวมพยานหลักฐานทั้งหมดเท่าที่จะทำได้เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำความผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา บุคคลที่มีส่วนรู้เห็นในการกระทำความผิดในบางกรณีรวมถึงผู้เสียหายมีหน้าที่ในการเป็นพยานเพื่อให้ถ้อยคำรวมทั้งส่งมอบพยานหลักฐานต่างๆ และอาจนำไปสู่การชี้ตัวผู้ต้องหาในชั้นสอบสวนหรือหรือไปเบิกความในชั้นพิจารณาดี ทำให้พยานดังกล่าวมีสิทธิ หน้าที่และความรับผิดชอบในขณะเดียวกัน โดยเริ่มจากรัฐมีมาตรการทางกฎหมายในการบังคับบุคคลให้มาให้การในฐานะพยานด้วยกันใช้หมายเรียก นอกจากนี้รัฐยังกำหนดความรับผิดชอบของพยานที่ไม่มาตามหมายเรียกทั้งในชั้นสอบสวนและชั้นพิจารณาดีไว้อีกด้วย

จะเห็นได้ว่ากระบวนการพิจารณาแต่ละขั้นตอนนั้น พยานบุคคลล้วนเข้ามามีบทบาทเกี่ยวข้องกับทั้งในชั้นพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ และศาล ซึ่งบทบาทเหล่านี้บางครั้งต้องใช้เวลานานและส่งผลกระทบต่อภารกิจดำรงชีวิตของพยาน การได้มาซึ่งพยานหลักฐานจากบุคคลที่ทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดมักจะได้มาจากความสมัครใจของบุคคลเหล่านั้น

กล่าวคือ บุคคลที่รู้เห็นการกระทำผิดจะไม่ถูกเรียกไปเป็นพยานหรือให้ข้อมูลต่อพนักงานสอบสวน ในปัจจุบันยังไม่มีความหมายบังคับให้บุคคลต้องกล่าวที่รู้เห็นเหตุการณ์ต้องให้การเป็นพยานและหากบุคคลใดไม่ใช่เป็นพยานก็ไม่มี ความผิดตามกฎหมายแต่อย่างใด เว้นแต่ในกรณีบุคคลที่รู้เห็นเหตุการณ์ได้ถูกเรียกให้ไปเป็นพยานไม่ว่าจะเป็นกรณีที่พนักงานสอบสวนออกหมายเรียกให้มาเป็นพยานหรือศาลออกหมายเรียกให้เป็นพยาน หากบุคคลนั้นไม่ไปตามหมายเรียกก็จะมี ความผิดตามกฎหมายต่อไป ในกรณีที่คู่ความระบออ้างพยานคนหนึ่งจะนำบุคคลอื่นที่ไม่ได้ระบอไม่ได้ เพราะการเบิกความเป็นกิจเฉพาะตัวของทนายแต่ละคนและไม่อาจมอบหมายให้บุคคลอื่นไปเบิกความแทนได้⁶⁰

---

⁶⁰ คณิต ฒ นคร. (2552). *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หลักกฎหมายและพื้นฐานการเข้าใจ*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน. หน้า 230-238.